

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Globální teroristické organizace: komparace Al Kaidy a Islámského státu

Vojtěch Kocek

Plzeň 2021

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

Globální teroristické organizace: komparace Al Kaidy a Islámského státu

Vojtěch Kocek

Vedoucí práce:

Mgr. Hana N. Hlaváčková, Ph.D

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2021

.....

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Mgr. Haně N. Hlaváčkové, Ph.D za vedení diplomové práce, užitečné online konzultace v době pandemie COVID 19, odpovědi obratem na e maily, trpělivost, věcnou kritiku a připomínky.

Dále bych rád poděkoval Ing. Lence Kockové za jazykovou korekturu a stylistické rady při zpracovávání diplomové práce jako celku. V neposlední řadě děkuji i Ing. Alexovi Švamberskému a prof. Danielu E. Millerovi, Ph.D. za anglickou jazykovou korekturu a odborné rady při výběru literatury.

Obsah

Úvod	8
1. Teorie a metoda využítá pro komparaci	12
1.1. Definice terorismu a teroristické organizace.....	12
1.2. Teorie racionální volby	14
1.3. Metoda rozdílu	16
2. Souvislosti a okolnosti vzniku Al Kaidy a IS	19
3. Komparace klíčových znaků organizací Al Kaida a IS	21
3.1. Al Kaida a IS jako racionální aktéři	25
3.2. Podpora Al Kaidy a IS ze strany obyvatel států Blízkého východu.....	30
3.3. Teritorialita IS a Al Kaidy.....	32
3.4. Způsoby financování obou organizací a zahraniční finanční podpora..	33
3.5. Disponibilita energetických zdrojů a útoky na energetický sektor	42
3.6. Důvody držení rukojmí a metody prezentací jejich poprav Al Kaidou, potažmo její odnoží An Nusrá, a IS v Sýrii.....	46
3.7. Souvislosti a komparace teroristických útoků Al Kaidy a Islámského státu v Sýrii.....	51
3.8. Využívání médií oběma organizacemi k propagandě	56
3.8.1. Vídea.....	56
3.8.2. Časopisy Al Kaidy a IS	58
3.8.3. Twitter, Facebook, Instagram a další sociální média	61
3.9. Souhrn komparačních kritérií Al Kaidy a IS.....	65
3.10. Boj mezi bývalou odnoží Al Kaidy působící v Sýrii, Frontou An Nusrá a IS	71
Závěr	74
Seznam použité literatury a pramenů	78
Abstrakt	89

Seznam použitých zkratek

BBC – [*The British Broadcasting Corporation*]: rozhlasová a televizní společnost sídlící ve Velké Británii a plnící funkci veřejnoprávního vysílání

BPD – [*Barrels Per Day*]: měrná jednotka těžby ropy

CIA – [*Central Intelligence Agency*]: Ústřední zpravodajská služba USA s vnějším polem působnosti

ČR – Česká republika

EK – Evropská komise

EU – Evropská unie

FBI – [*The Federal Bureau of Investigation*]: Federální úřad pro vyšetřování v USA

HTS – [*Hay'at Tahrir al-Sham*]: Organizace pro osvobození Levanty, sunnitská islamistická organizace vzniklá sloučením Fronty An Nusrá a Ansar Al-Din

ICSVE – [*The International Center for the Study of Violent Extremism*]: Mezinárodní centrum pro studium násilného extrémismu

IOM – [*The International Organization for Migration*]: Mezinárodní organizace pro migraci

IS – Islámský stát

ISI – [*Islamic State of Iraq*]: Islámský stát v Iráku

ISIS – [*The Islamic State of Iraq and Syria*]: Islámský stát v Iráku a Levantě

IRA – [*The Irish Republican Army*]: Irská republikánská armáda

LNG – [*Liquefied natural gas*]: zkapalněný zemní plyn

MENA – [*Middle East and North Africa*]: akronym označující oblast Blízkého východu a severní Afriky

MVČR – Ministerstvo vnitra České republiky

OSN – [*Organizace spojených národů*]: v angličtině UN [*The United Nations*]

PKK – [*Partîya Karkerên Kurdistanê*]: Kurdská strana pracujících

PR – [*Public relations*]: vztahy s veřejností

RB OSN – Rada bezpečnosti OSN, v angličtině [*The United Nations Security Council*]

UNESCO – [*The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*]: Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu

USA – [*United States of America*]: Spojené státy americké

USD – [*The United States dollar*]: americký dolar

U.S. – [*United States*]: Spojené státy

Úvod

“Útok se odehrál na americké půdě, ale byl to útok na srdce a duši civilizovaného světa. Svět se sešel, aby bojoval proti nové a odlišné válce, první a doufejme, že jediné ve 21. století. Válce proti všem, kteří se snaží vyvézt teror a válce proti těm vládám, jež je podporují nebo je ukrývají (teroristy)” (Bush G. W. Presidential Library and Museum 2001).

Takto promluvil čtyřicátý třetí americký prezident George W. Bush 11. října roku 2001, tedy přesně jeden měsíc po útocích na Dvojčata v New Yorku, na Pentagon a na další cíle v USA, za které byla zodpovědná teroristická organizace Al Kaida. Po těchto útocích se pohled západní civilizace na terorismus změnil, začala se zpříšňovat bezpečnostní opatření a bývalý americký prezident George W. Bush při proslovu v americkém kongresu vyhlásil válku proti terorismu (The Washington Post 2001).

Diplomová práce komparuje teroristickou organizaci Al Kaida a Islámský stát, dále jen IS. Obě teroristické organizace se hlásí k sunnitské větvi islámu a jsou pro komparaci vhodné.

Důvodů pro vhodnost komparace obou organizací je mnoho. Bývalý vůdce IS Abu Bakr al Bagdadi vedl IS ještě v době, kdy byl pouze odvětvím Al Kaidy v Iráku. Smrt Usamy bin Ládina v roce 2011 znamenala pro vůdce IS příležitost k překonání stínu Al Kaidy a k emancipování jeho organizace. Obě organizace jsou sunnitské a vymezují se vůči šíitům, nicméně IS na rozdíl od Al Kaidy hlásá, že k šíitům má být přistupováno jako k nevěřícím a mají být masakrováni. Obě organizace rovněž vznikly ve stejném regionu, tedy na Blízkém východě, a dalo by se říci, že v této oblasti zapustily své kořeny nejhluběji (Byman 2015). Obě organizace můžeme rovněž zařadit rozsahem působnosti do hladiny mezinárodního systému (Druláková – Drulák 2011: 17). Jedná se tedy o velmi podobné organizace, ve kterých přesto existují podstatné rozdíly.

O obou organizacích bylo napsáno sice mnoho odborné literatury či vědeckých článků, většinou ale o každé z nich jednotlivě. Pouze několik autorů, jako například Daniel L. Byman (*Comparing Al Qaeda and ISIS: Different goals,*

different targets z roku 2015) nebo Radka Rohárikova (*Rozkol Al Káidy a Islámského státu* z roku 2017), komparovalo souvislosti mezi oběma organizacemi, a to pouze na několika stránkách odborných textů. V této diplomové práci bude komparace provedena do větší hloubky.

Výzkumná otázka, kterou práce dopodrobna rozebírá, je následující: Jaké jsou odlišnosti v okolnostech vzniku Al Kaidy a IS a rozdíly v působení obou organizací? Bude tedy provedena analýza odlišností a společných jmenovatelů obou teroristických skupin.

Důraz bude kladen na komparaci strategií, návaznost teroristických organizací na teritorium Sýrie, způsoby financování, způsoby využívání nových médií a vztahy k energetickým surovinám. Hledání odlišností a podobností v páchání teroristických útoků obou organizací na území Sýrie zahrnuje práce také.

Analýza komparativních kritérií obou organizací může posloužit k vytvoření strategií pro boj s Al Kaidou, IS a obdobnými islamistickými teroristickými organizacemi. Budou vyhledávány aspekty, ve kterých definici Al Kaidy jako teroristické organizace nelze aplikovat na IS. Zajímavé bude zjištění, které z bodů definice státu podle Joshuy S. Goldsteina¹ IS splňuje a které ne.

Budou též představeny různé důsledky války proti IS. Kategorizujeme-li obě organizace v hladině analýzy a v tematických oblastech či typech teroristických organizací (Buzan – Wilde –Waever 2005: 92), dospějeme k závěru, že IS i Al Kaida jsou globální teroristické organizace, tedy teroristické organizace patřící do hladiny mezinárodního systému (Druláková – Drulák 2011: 17). Působí tedy v mnoha zemích a mají mnoho sídel. Al Kaida má politický motiv (Moghadam 2008/2009: 52) a IS náboženský či nábožensko-politický (Australian Government nedatováno a). Typologie nám určí, na jakém základě organizace vznikly.

¹ „Stát je teritoriální jednotka kontrolovaná vládou a osídlená obyvatelstvem. Vláda státu se nezodpovídá žádné vyšší autoritě; uplatňuje nad svým územím svou suverenitu (vynucuje právo, vybírá daně atd.). Tato suverenita je uznávána okolními státy prostřednictvím diplomatických vztahů a obvykle i členstvím v Organizaci spojených národů (OSN)“ (Goldstein 2005).

Je zajímavé zkoumat, jakým způsobem jsou definice terorismu tvořeny. Za relevantní jsou v práci považovány sice definice zahraniční, ale práce zahrnuje v malé míře i některé české definice.

První kapitola se zaměřuje na metodologii a teorii, jež budou při zpracování práce využity. Komparace bude provedena s využitím teorie racionální volby. Tato teorie vychází ze základního předpokladu, že obě komparované teroristické organizace, nebo alespoň jejich vedení, jednají na základě racionálního uvažování. Mají jasně stanovené cíle, jichž chtějí dosáhnout pomocí svých aktivit, jimiž jsou teroristické útoky, únosy či v případě IS boj přímo na území Sýrie a Iráku. Obě organizace racionálně uvažují o následcích neúspěchu nebo o rizicích spojených s výrobou bomb, s únosy letadel apod. (viz. kapitola 1.2. Teorie racionální volby).

Bude aplikována metoda komparativní studie, a to Millova metoda rozdílu, kterou je komparace vedena. Konkrétně se tedy jedná o kauzální výzkum, jenž zkoumá příčinné vztahy mezi organizacemi a vede k určitému důsledku či závěru.

Vyhledány budou odlišnosti teroristických skupin. Tyto skupiny se na první pohled v základních bodech shodují (Drulák 2008: 70–71). Komparačními kritérii budou důvody vzniku výše zmíněných organizací, struktura těchto organizací, strategie, návaznost na teritorium, podpora místního obyvatelstva, způsoby financování, způsoby využívání nových médií, vztah k energetickým surovinám a metody prezentace poprav. Analýza souvislostí mezi teroristickými útoky islamistických organizací a komparace jejich provedení i účelu jsou posledními důležitými komponenty práce.

Druhá kapitola s názvem „Souvislosti a okolnosti vzniku Al Kaidy a IS“ přináší více informací a zaměřuje se na základní fakta o historii a fungování Al Kaidy, IS a An Nusry, která je jednou z odnoží Al Kaidy a působí zejména v Sýrii a v Libanonu. Základní literaturou pro komparaci této podkapitoly je Bakkerův a Boerův článek o Al Kaidě z roku 2007, Bymanova komparativní studie Al Kaidy a ISIS z roku 2015 či Chapmanův článek o IS, An Nusře a jejich využívání

chemických zbraní. Poslední zmíněný článek poslouží také jako jeden ze zdrojů informací o typech útoků zkoumaných teroristických organizací.

Třetí kapitola komparuje klíčové znaky Al Kaidy a IS, konkrétněji strategie, návaznosti teroristických organizací na teritorium Sýrie, podporu místního obyvatelstva, způsoby financování, vztahy k energetickým surovinám, důvody držení rukojmí a metody prezentací jejich poprav. Publikace zkoumající vztahy obou organizací k energetickým surovinám napsal zejména Lukáš Tichý. Strategiím obou organizací a jejich provázanosti se Sýrií, Irákem a částečně s Libanonem se věnuje dopodrobna Radka Roháriková či již výše zmíněný Byman. Nicolo Caldararo ve svém článku z roku 2016 zkoumá obecněji důvody vzniku teroristických organizací a jejich působení.

Patrick Johnston se ve svém článku věnuje financování IS. Financování Al Kaidy dopodrobna rozebírá zpráva CIA z roku 2004. Studie o financování terorismu od Rotha, Greenburga a Wille posloužila také jako přínosný zdroj informací o financování Al Kaidy. Kateřina Plisková se ve své práci věnuje časopisům Al Kaidy a IS, které jsou dostupné i v angličtině a šíří tak propagandu za hranice arabsky mluvících zemí. Problematice šíření propagandy na sociálních sítích se u IS věnuje ve svém článku Singer a Brooking či Merchant. Druhá kapitola knížky „Beyond al-Qaeda: Part 1, The Global Jihadist Movement“ pojednává o propagandě Al Kaidy.

O rukojmích a prezentacích jejich poprav veřejnosti ze strany IS, zejména prostřednictvím videí, píše Judit Tines ve své kapitole měsíčníku Perspectives on Terrorism. Clair Bates přináší zajímavý a realistický pohled na život rukojmího Al Kaidy v článku s názvem *My life as a hostage of al-Qaeda*, který vyšel v listopadu roku 2017 v BBC. Brett Shumate, který je rovněž uveden v seznamu literatury, zkoumá aplikovatelnost ženevských konvencí na rukojmí zadržené Al Kaidou.

Poslední podkapitola detailně rozebírá souvislosti mezi sedmi teroristickými útoky Al Kaidy a IS v Sýrii a komparuje jejich provedení a účel. Článek od Roberta A. Pape s názvem „The Strategic Logic of Suicide Terrorism“ vysvětluje obecně logiku a strategii využívání sebevražedných útoků pro dosažení cílů teroristických organizací. Zmiňuje se o Al Kaidě, ale o IS ještě ne, neboť autor

článek napsal v roce 2003. Teroristické útoky a cíle útoků obou teroristických organizací přehledně zpracovala Stanford University ve svém výzkumu, který je veřejně dostupný na internetu. Dalším významným přínosem z hlediska útoků byly jednotlivé články na webových stránkách BBC či přehledné zpracování cílů a některých útoků obou organizací na webu australské vlády, konkrétně v její sekci národní obrany.

1. Teorie a metoda využitá pro komparaci

1.1. Definice terorismu a teroristické organizace

První snaha definovat terorismus se objevila již po olympiádě v německém Mnichově roku 1972, kde bylo uneseno a následně zabito 11 izraelských sportovců palestinskou skupinou Černé září, která byla údajně napojena na teroristickou organizaci Fatah (Bílková 2010: 13). Spojené státy následně připravily návrh Úmluvy o předcházení a trestání určitých zločinů mezinárodního terorismu. Tento návrh však nevysvětloval termín terorismu a zmiňoval pouze některé znaky tohoto problému a Valné shromáždění OSN jej pro neshody o termínu *národněosvobozené hnutí* zamítlo. Ještě v prosinci téhož roku byl v rámci Valného shromáždění OSN zřízen Výbor pro mezinárodní terorismus, jenž se terorismem zabýval. Pod tímto výborem byl zřízen podvýbor, který se zabýval přímo otázkou definice terorismu, ale ani tomu se nepovedlo jasně terorismus definovat. V roce 1979 byla činnost tohoto výboru bez úspěchu ukončena (Tamtéž).

V roce 1984 definovalo terorismus Ministerstvo zahraničních věcí USA (State Department) jako politicky motivované násilí vykonané proti nevojenským cílům subnacionálními skupinami nebo utajovanými aktéry většinou proti nevojenským cílům (Schmid 2004: 377).

Ačkoliv je problém terorismu velmi složité přesně definovat, tak s poměrně přesnou definicí terorismu přišel v roce 2005 M. Mareš, který jej definoval takto: „*Terorismus je použití agresivního a excesivního násilí (anebo hrozba použitím takového násilí), které je naplánováno s dominantním účelem*

vyslat vážné zastrašující poselství zřetelně většímu počtu lidí (cílovému publiku), než pouze těm, kteří jsou primárními násilnými akty nebo hrozbami bezprostředně poškozeni“ (Mareš 2005: 11).

Sociologové, kteří problematiku terorismu do jedenáctého září většinou dlouhodobě opomíjeli, se po těchto útocích snažili o definování terorismu ze sociologického hlediska. Podle sociologů Wieviorky a Juergensmeyera sociologie tehdy neměla světu co říct o povaze a příčinách organizovaných útoků civilistů proti jiným civilistům. V sociologii tedy došlo k určitému posunu. Autor Donald Black přišel s teorií boje proti terorismu, Anthony Oberschall se zabývá dynamikou a eskalací kolektivního násilí a autoři Jeffrey Alexander a Randall Collins studují důsledky a dopady terorismu na společnost a jedince. Další autoři se zabývají možnou budoucností terorismu (de la Roche 2004: 1).

Zmínění sociologové definují terorismus jako formu kolektivního násilí. Základem teroristických útoků je pak rozšíření strachu mezi co možná největším publikem (de la Roche 2004: 2).

Americká FBI například ve své definici přidává, že jsou teroristické činy páchané jednotlivci nebo skupinami, které jsou napojeny na různé teroristické organizace nebo financované státy (FBI nedatováno). Evropská Komise, dále jen EK, převzala definici terorismu od Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) a terorismus definuje jako úmyslné a systematické užití akcí určených k vyvolání teroru na veřejnosti. Tyto akce slouží jako prostředek k dosažení určitých cílů. Terorismem může být akt jednotlivce nebo skupiny jednotlivců jednajících jako jednotlivci nebo s podporou státu. V těchto posledních větách se tedy definice FBI a EK shoduje. Tato definice ale bohužel nerozlišuje mezi terorem a terorismem, takže za terorismus považuje i jednání státu proti vlastnímu obyvatelstvu. Tímto jednáním je míněno porušování lidských práv nebo mezinárodní ozbrojený konflikt namířený proti civilnímu obyvatelstvu nepřátelského státu (European Commission 2019).

Hannah Arendtová definuje teror takto: *„Teror je všezahrnujícím termínem jakéhokoliv hrůzného útlaku – teror tyranů, despotů a diktátorů, teror revolucí a kontrarevolucí, většiny proti menšině, vycházející z demokratických*

systemů a systémů vlády jedné strany, teror v různých formách ze strany jednotlivců, kteří podlamují vlády států“ (Arendtová 1995: 41).

Teroristickou skupinu či organizaci definuje Ministerstvo vnitra ČR podle dokumentu Rady EU z roku 2001 s názvem: „*Společný postoj Rady EU pro užití zvláštních opatření pro boj s terorismem*“ jako: „*strukturovanou skupinu, složenou z více než dvou osob, ustavenou pro delší časové období a konající v rámci dělby práce kroky nutné ke spáchání teroristických činů. [...] Nejedná se o náhodné či jednorázové spolčení*“ (Ministerstvo Vnitra České republiky 2009). Poslední citace je velmi důležitá a stanoví, že teroristická skupina nemá za cíl pouze jednorázové útoky a nepáchá akty terorismu nikdy náhodně. Jedná se tedy vždy o organizované a promyšlené činy. IS i Al Kaida spadají do definic teroristické organizace páchající teroristické činy a jsou na seznamu zahraničních teroristických organizací protiteroristické kanceláře USA (U.S. Department of State nedatováno). Z výše uvedených definic byla vytvořena pracovní definice teroristické skupiny a terorismu pro tuto diplomovou práci, která zní: „*Teroristická skupina je organizovaná a strukturovaná skupina složená ze dvou a více osob. Byla vytvořena na delší časové období k páchání teroristických činů. Teroristickým činem je vědomé použití agresivního a excesivního násilí či hrozba jeho použitím proti většímu počtu lidí. Použití tohoto násilí má za cíl vyslat zastrašující poselství většímu počtu lidí. Nejedná se tedy pouze o rodiny či známé oběti teroristických útoků. Teroristické útoky samotné tak slouží k rozšíření strachu mezi co možná největším publikem*“.

1.2. Teorie racionální volby

Tato teorie se zrodila jako reakce na jednu z teorií využívanou pro studium terorismu, a sice na psychopatologickou perspektivu psychologické školy či přístupu. Teorie racionální volby byla odvozena z ekonomie, konkrétně z teorie her, a jejím cílem je popsat volbu racionálního rozhodování jednotlivců či skupin před zahájením racionálních činů, což se týká i teroristů. Výběr této teorie je odůvodněn zjevnou racionalitou teroristů jako aktérů páchajících teroristické činy.

Jsem osobně přesvědčen, že alespoň vedení teroristických skupin jedná tak, aby dosáhlo svých politických cílů. Jedná tedy většinou racionálně. Pokud je teroristická skupina zároveň náboženskou teroristickou skupinou, záměrně využívá náboženství jako prostředek ke sjednocení svých členů, kteří si tak lépe uvědomí společné cíle a snaží se jich dosáhnout.

Teorie racionální volby teroristické činy popisuje jako vědomá, racionální a vypočítavá rozhodnutí určená pro zahájení optimálních strategických postupů. Tyto postupy mají za cíl dosáhnout sociopolitických změn. Jednotlivci tedy přijímají racionální rozhodnutí, posuzují očekávané přínosy, náklady a snaží se maximalizovat úsilí vedoucí k dosažení jejich nejlepších zájmů (Ogunrotifa 2012: 15).

Wiliam Shughart (2009) tvrdí, že teroristé jsou racionální na základě dvou důležitých bodů. Podle prvního bodu teroristé čelí omezení z hlediska rozpočtu, ať už jednají ve skupině nebo samostatně. Musí vynaložit peníze na munici, zbraně, členy a snažit se maximalizovat výnosy v jakékoliv podobě. Podle druhého bodu teroristé racionálně reagují na opatření přijatá proti jejich aktivitám. Přizpůsobují se tedy podmínkám států a v případě, že některé státy zavedou tvrdá protiteroristická opatření, přesunou teroristé své aktivity do jiných, méně ostražitých států. Teroristé tedy jednají jako racionální aktéři podle logiky racionální volby. Vyhodnocují různé dostupné alternativy a zvolí ty s největším očekávaným přínosem v poměru k ceně. Reagují však i na míru rizika jejich aktivit v případě úspěchu (Ogunrotifa 2012: 16).

Profesor na University of Chicago, Robert A. Pape, je jedním ze zastánců výše zmíněné teorie. Racionalitu chápe jako strategii, kterou využívají teroristé, aby dosáhli konkrétních politických cílů. Chtějí donutit vlády určitých států, aby změnily svou politiku. Podle tohoto profesora si teroristé uvědomují rizika spojená s používáním výbušnin, únosů letadel, atentátů a braní rukojmí (Smith 2011: 97-100).

Tato rizika je možné chápat jako náklady, jež teroristé musí vynaložit, aby docílili úspěchu své akce. Ovšem jako u většiny teorií existuje i v případě teorie racionální volby kritika, která zdůrazňuje neschopnost teorie poskytnout vhodné

parametry pro měření toho, jak by vnímaná akce mohla být přínosná pro teroristy. Francouzský sociolog Michel Wieviorka patří ke kritikům teorie racionální volby a tvrdí, že je teorie neschopná adekvátně a přesně měřit proměnné. Změny ve strategii či taktice aktérů či změny ve vnímání výhod a nákladů mohou podle kritiků významně ovlivnit pravděpodobnost spáchání teroristického činu (Ogunrotifa 2012: 16).

1.3. Metoda rozdílu

Metoda rozdílu [*method of difference*] je jedním z typů Millových srovnávacích metod používaných v kvalitativním srovnávacím výzkumu jako způsob pro ověřování příčinných hypotéz. Britský filozof John Stuart Mill své srovnávací metody zformuloval v díle *Systém logiky* vydaném v roce 1843. „*Mill se podrobně věnuje čtyřem typům induktivních metod, které nazval metodami souhlasu (method of agreement), rozdílu (difference), zbytků (residues) a sdružených změn (concomitant variation). Za pátou strategii Mill označoval nepřímou metodu rozdílu (indirect method of difference), která je však pouhou kombinací metod rozdílu a souhlasu*“ (Kouba 2015: 107n).

Výše uvedená metoda rozdílu a také metoda souhlasu patří k nejpoužívanějším metodám v kvalitativním srovnávacím politologickém výzkumu. Metoda rozdílu se používá v situacích, v nichž jsou srovnávány případy, které se shodují ve všech oblastech s výjimkou hledané příčiny a důsledku. „*U metody rozdílu jsou jako možné příčiny vyloučeny ty proměnné, jejichž hodnoty jsou shodné (konstantní) u všech srovnávaných případů. V ideálním případě je jako příčina stanovena právě jedna nezávisle proměnná, jejíž hodnoty se mezi případy liší*“ (Kouba 2015: 108).

Pro názornost výše zmíněných výroků poslouží „Tabulka č. 1: Metoda rozdílu“ zpracovaná Karlem Koubou podle J. S. Milla.

Tabulka č. 1: Metoda rozdílu (Kouba 2015: 108).

	Případ 1	Případ 2	
Nezávisle proměnné	A	A	} <i>shoda v hodnotách proměnných</i>
	B	B	
	C	C	
Závisle proměnná	X	ne X	} <i>rozdíl v hodnotách proměnných</i>
	Y	ne Y	

Profesor Drulák ve své publikaci s názvem *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích* vysvětluje závisle (Y) a nezávisle proměnné veličiny (A, B, C, X). Metoda rozdílu svým charakterem spadá do epistemologie, tedy způsobu poznávání zkoumané reality. Epistemologie se dělí na dvě základní stanoviska: vysvětlující a interpretující svět či skutečnost. Při zkoumání pojmů zmíněných v tabulce č. 1 je zkoumáno vysvětlující stanovisko. Jsou hledány příčiny a důsledky kauzálních souvislostí ve studované realitě. V přírodních vědách je takovýmto testem kauzality experiment v laboratorních podmínkách. Právě experiment umožňuje definovat některé základní pojmy, jako nezávislá proměnná, závislá proměnná, kontrolní proměnná, zprostředkující proměnná a počet případů. „*Nezávislá proměnná označuje předpokládanou příčinu, závislá proměnná předpokládaný důsledek. Vysvětlující metodologie se proto snaží vysvětlit změny hodnot závislé proměnné změnami hodnot nezávislé proměnné. Vztah mezi nezávislou a závislou proměnnou často nebude přímý. Změny nezávisle proměnné povedou nejprve ke změnám zprostředkující proměnné a až ty vyvolají změny závisle proměnné. [...] Počet případů označovaný N nám říká, kolikrát se daný experiment opakoval. Čím vyšší N, tím pevnější je hypotéza o kauzálním vztahu mezi nezávislou a závislou proměnnou*“ (Drulák 2008: 15n).

Jako shodné nezávislé proměnné (A, B, C) si tedy v případě srovnání Al Kaidy a IS lze představit společné kořeny (IS v Iráku vznikl jako odnož Al Kaidy), shodný plán vytvořit chalífát a náboženskou příslušnost k sunnitskému islámu. Oproti tomu za odlišnou nezávisle proměnnou typu X v rozhodujícím období od roku 2010 můžeme považovat rozptýlenou buněčnou strukturu původní Al Kaidy² ve srovnání s kompaktní a Abu Bakrem al Bagdadim jednotně vedenou odštěpenou částí Al Kaidy v Iráku. Tento rozdíl v nezávisle proměnné X umožnil pouze ve druhém případě v Iráku kýžený důsledek – závisle proměnnou Y, to jest rychlé vytvoření chalífátu, správu a obranu jeho území či případně ještě poskytování služeb a zavedení práva šaría. Tyto politické body prosazoval IS oproti Al Kaidě, jak je popsáno na konci předchozí podkapitoly. Závisle proměnná Y poslouží jako soubor rozdílných politických bodů z pohledu Al Kaidy vůči IS. Zničení Izraele a vyhoštění západních jednotek z arabských států jsou dva základní politické cíle Al Kaidy, které už IS nekladl na přední místa mezi svými cíli. Primární snahou IS bylo totiž zachování jeho územní celistvosti a boj proti vnitřním nepřítelům. Tyto rozdílné cíle lze tedy přiřadit k závislé proměnné Y. U metody rozdílu jsou eliminovány ty proměnné, jež se shodují ve srovnávaných případech. Tyto body jsou v „*Tabulce č. 1*“ pojmenovány jako: A, B, C a představují shodu v proměnných. „*Za předpokladu, že jsou známy všechny aspekty obou případů, je možné vyloučit hypotézy, že faktory A, B a C jsou příčinami jevu Y. Následně je jako jediná příčina stanovena nezávisle proměnná X*“ (Kouba 2015: 109).

V následujících odstavcích budou analyzovány dále body Y, tedy závislé proměnné – odlišnosti obou organizací. Body A, B a C, tedy shodné body obou organizací budou analyzovány také. Za předpokladu, že budou analyzovány opravdu všechny podstatné společné body (A, B, C), je možné určit závisle proměnnou Y, jak je popsáno v předchozím odstavci.

² Buněčná struktura Al Kaidy byla vynucena represemi ze strany USA a jejich spojenců po 11. září (viz kapitola Souvislosti a okolnosti vzniku Al Kaidy a IS).

2. Souvislosti a okolnosti vzniku Al Kaidy a IS

Al Kaida – toto slovo se podle obecné veřejnosti a politiků dá přeložit z arabštiny jako *základna* či *zdroj*. Pro učence je však tento překlad nedostačující. Je všeobecně známo, že Usama bin Ládín jakožto zakladatel a bývalý vůdce organizace se zasloužil o její nechvalně známý věhlas. Nicméně slovo organizace v předchozí větě v souvislosti s Al Kaidou může být zavádějící. Al Kaida by se dala lépe definovat jako propojená „sít' sítí“, přidružených společností či jako hnutí. Její původ sahá až do konce osmdesátých let dvacátého století, kdy Al Kaida v Afghánistánu bojovala proti Sovětům, kteří Afghánistán okupovali (Clingendael Institute 2007: 7) „*Al Kaida se navíc zdá být hnutím či sítí, které průběžně mění svůj tvar, velikost a obsah*“ (Clingendael Institute 2007: 7). V případě války v Afghánistánu již lze hovořit o politických cílech Al Kaidy, jež byly v souladu s teorií racionální volby. Mudžahedíni³, mezi něž bojovníci Al Kaidy bezesporu patří, bojovali s cílem vytlačit sovětskou armádu z Afghánistánu, což se jim také podařilo (History.com 2009).

Al Kaida se nechvalně proslavila 11. září roku 2001 svou odvetou za bombardování Afghánistánu v 90. letech 20. století. Bin Ládínova další motivace pro výše zmíněný útok byla vyhnat americké vojáky ze základen v Kuvajtu založených americkými vojáky po porážce Saddáma Husajna. Dalším názorem je, že chtěl vůdce Al Kaidy donutit muslimy k rozhodnutí spojit se a vymezit se vůči Západu (viz. podkapitola 3.1.1 Použití teorie racionální volby Al Kaidou). Tyto cíle jsou opět jasným důkazem racionálního uvažování, jež je definováno v kapitole 1.2. Teorie racionální volby. Al Kaida sice vznikla již v 80. letech v době sovětské intervence v Afghánistánu, ale na počátku 90. let se rozptýlila. Ve vzdoru proti „zkorumpovaným islámským režimům“ a cizím mocnostem přítomným v islámských zemích však pokračovala. Al Kaidu i IS motivovala snaha vytlačit západní vliv související s globalizací z Blízkého východu.

³ Mudžahedíni jsou islámští bojovníci působící zejména na Blízkém východě (Merriam-Webster nedatováno).

V roce 2010 převzal Abu Bakr al Bagdadi vedení Al Kaidy v Iráku po Abu Omarovi al Bagdadim, který zemřel. Abu Omar al Bagdadi přejmenoval Al Kaidu v Iráku na ISI (Islámský stát v Iráku). V roce 2011 byl zabit vůdce celé Al Kaidy Usáma Bin Ládín a v téže době také vypukla občanská válka v Sýrii. Abu Bakr al Bagdadi tedy pravděpodobně vycítil příležitost, zabral ještě část Sýrie a emancipoval se zcela od Al Kaidy. V roce 2014 založil takzvaný chalífát a vypověděl poslušnost Al Kaidě. Al Kaida byla do té doby IS nadřízená. Vůdce IS tedy racionálně vyhodnotil rizika spojená s pokusem o emancipaci a založení „chalífátu“, což se mu jednoznačně vyplatilo. Islámský stát měl sjednotit všechny muslimy v boji proti Západu a učinit z A. B. Bagdadiho jediného vůdce muslimů. Odlišným znakem obou organizací je postoj k šíitům. Al Kaida je řekněme toleruje, ale IS hlásá, že k nim má být přistupováno jako k nevěřícím a mají být masakrováni (Byman 2015). Al Kaida se od většiny teroristických organizací jako například IRA, PKK, Hamás či Taliban odlišuje zejména v organizační struktuře, způsobem myšlení jejích členů a vzory chování (Clingendael Institute 2007: 7). Nespadá do typologie tradičních teroristických organizací. Prošla si již několika fázemi vývoje a stále se vyvíjí. Renomovaný expert na Al Kaidu a hlavní reportér listu *The Observer* Jason Burke rozlišuje tři fáze vývoje Al Kaidy. Do první fáze řadí již výše zmíněný vznik Al Kaidy v Afghánistánu, který datuje do doby okolo roku 1989. Tato fáze končí rokem 1996. J. Burke ji chápe jako předvoj, který bojuje proti lokálním režimům na Blízkém východě, radikalizuje se a mobilizuje masy do války. Druhou fází J. Burke datuje do doby mezi lety 1996 a 2001. Mnozí z předvoje Al Kaidy se seskupili v Afghánistánu, kde našli příhodné podmínky pro rozvíjení teroristických aktivit. Druhá fáze skončila po americké reakci na teroristické útoky z 11. září 2001, kdy tehdejší americký prezident George W. Bush vyhlásil válku proti terorismu a USA zahájily invazi do Afghánistánu. V roce 2003, když USA intervenovaly v Iráku, již probíhala třetí fáze vývoje Al Kaidy. V této fázi Al Kaida ztratila své základní rysy a mnoho klíčových vůdců (Clingendael Institute 2007: 12).

3. Komparace klíčových znaků organizací Al Kaida a IS

V této kapitole bude provedena komparace strategií obou organizací, jejich vazba na teritorium Sýrie, podpora od místních obyvatel, způsoby financování a využívání nových médií. Důležitým kritériem bude také porovnání dostupnosti a množství energetických zdrojů, důvody držení rukojmí a metody prezentací jejich poprav. Tato kritéria vychází opět z teorie, zejména z prvního bodu Wiliama Shugharta (2009), jenž reflektuje rozpočet teroristů a snahu o maximalizaci zisků. Robert A. Pape zkoumal zejména povědomí teroristů o možných rizicích jejich činů a strategie teroristů přimět vlády států, aby podnikly kroky, jež by byly v zájmu teroristů. V kapitole se objevují shodné body obou organizací, které jsou podle metody výzkumu považovány za nezávislé proměnné. Odlišná nezávisle proměnná X u obou organizací, to jest rozdílná struktura, vedla jen v jednom případě k vytvoření státu jako závisle proměnné Y a dalším důsledkům z toho plynoucím.

Silné zastoupení a schopnost radikalizovat populaci ve státech, kam se obě organizace zatím dostaly, jsou víceméně srovnatelné. Je zajímavé, že přes společné prostředky k dosažení politických cílů obou organizací měl vůdce Al Kaidy Ayman al-Zaváhirí během občanské války v Sýrii možná ještě větší strach z IS než z USA. Když se vůdce IS Abu Bakr al-Bagdádí odmítl podřídit autoritě Al Kaidy a později vyhlásil samostatný chalífát, Al Kaida se ocitla v přímém ohrožení své existence minimálně na Blízkém východě. Daniel L. Byman (2015) psal, že oba vůdci od momentu rozkolu v roce 2014 začali soutěžit nejen o vedení džihádistického hnutí, ale i o jeho „duši“. Autor v článku tvrdí, že Al Kaida a její odnože představují pro USA a jejich západní spojence mnohem větší hrozbu než IS, který působí zejména lokálně na Blízkém východě, kde ohrožuje stabilitu a zájmy USA (Byman 2015). V tomto případě je jasně vidět další odlišnost, tedy nezávisle proměnná. D. L. Byman psal však článek v roce 2015 a během následujících čtyř let existence chalífátu se jeho vliv a působení rozšířilo dále než pouze do oblasti Sýrie, Iráku a několika dalších muslimských států, jako například Libye. Při komparaci schopností obou organizací radikalizovat místní

obyvatelstvo bylo tedy zjištěno, že jsou srovnatelné. Srovnatelná schopnost radikalizovat obyvatelstvo je z hlediska metody nezávisle proměnná. Al Kaida má nicméně mnohem hlubší kořeny po celém světě než IS, což vyplývá z mnohem delší doby jejího působení. IS však představoval až do své porážky větší hrozbu v Levantě, kde dobyl značná území Sýrie a Iráku. Nerovnoměrná míra hrozby komparovaná u obou organizací je z geografického hlediska závisle proměnná Y.

Hlavní cíle Al Kaidy vidí D. L. Byman ve svržení zkorumpovaných a „odpadlických“ režimů na Blízkém východě a jejich nahrazení „pravými“ islámskými vládami. Za hlavního nepřítele Al Kaidy považuje USA, v čemž se shoduje i s textem Johna, Sieberta a Winterfeldta, a aktivity USA na Blízkém východě vidí jako zdroj problémů v regionu. Al Kaida věří, že útoky na USA nakonec docílí ukončení podpory „odpadlických“ státních režimů ze strany USA na Blízkém východě a stažení všech jednotek USA. Tím by byly zmíněné režimy zranitelné vůči útokům zevnitř. Šiitští muslimové jsou Al Kaidou považováni za odpadlíky, ale jejich zabíjení považuje organizace za příliš extrémní, za plýtvání zdroji a za škodlivé pro budoucnost širšího džihádistického projektu. Islámský stát oproti Al Kaidě nenásleduje strategii „vzdáleného nepřítele“ [*far enemy*], ale místo toho upřednostňuje strategii „blízkého nepřítele“ [*near enemy*] v rámci regionu Blízký východ. Pro IS byly právě zmíněné „odpadlické“ režimy na Blízkém východě hlavním cílem. Opět je v tomto případě možné spatřovat závisle proměnnou Y neboli odlišnost. Jmenovitě se jednalo o sekulární syrský režim Bašára Al-Assada, irácký režim Hajdara Abádího⁴. A. B. Bagdádí upřednostňoval útok na šiitské a jiné náboženské menšiny a očištění islámské komunity. „*Dlouhý seznam nepřátel Islámského státu zahrnuje irácké šiity, libanonský Hizballáh, Jezidy (kurdská etno-náboženská menšina obývající převážně území Iráku) a soupeřící opoziční skupiny v Sýrii (včetně Jabhat al-Nusra – oficiální odnož Al Kaidy v Sýrii)*“ (Byman 2015).

IS považoval západní civilisty v regionu, zejména západní novináře a humanitární pracovníky, za nepřátele i před syrskou občanskou válkou. Po

⁴ Hajdar Abádí byl irácký předseda vlády od 8.9. 2014 do 25. 10. 2018. (Walt 2018).

intervenci USA se zvýšil počet útoků na civilisty. Al Kaida podobně jako IS používá k dosažení svých cílů také teroristických útoků, aby dala muslimskému světu nový impulz a přesvědčila jej o správnosti následovat právě Al Kaidu. Využívání teroristických útoků oběma organizacemi k dosažení vlastních cílů je příkladem shodné nezávislé proměnné. Organizace podporuje povstalce v islámském světě v boji proti režimům spřízněným s politikou USA a šíří propagandu o džihádu a povinnostech každého muslima džihád provádět. IS sledoval některé cíle, jež se shodovaly s cíli Al Kaidy, ale k jejich realizaci přistupoval odlišně. Jeho strategií bylo ovládnutí území, neustálé upevňování moci na něm a jeho rozšiřování. Strategie IS byla částečně ideologická, snažil se o vytvoření vlády, pod kterou mohou muslimové žít podle islámského práva či překroucené verze islámského práva IS. Druhá část strategie byla inspirativní. Po vytvoření IS se měli muslimové sami automaticky přidávat k organizaci. Základní strategií však bylo vytvoření státu, který bude spravovat území, může vybudovat armádu, s níž bude posléze kontrolovat stále větší území (Byman 2015).

Podle J. Goldsteina (2005), jehož definice státu je citována v úvodu této práce v poznámkách pod čarou, splňoval IS několik bodů této definice. Byl teritoriální jednotkou rozkládající se zejména na území Sýrie a Iráku a spravovala jej jakási vláda. Takzvaný chalífát byl osídlen obyvatelstvem a nezodpovídal se žádné vyšší autoritě. Je rovněž pravdou, že uplatňoval nad dobytým a ovládaným územím svou suverenitu, tj. vynucoval si právo, vybíral daně a celní poplatky. Definice J. Goldsteina však hovoří i o podmínce uznání suverenity státu okolními státy prostřednictvím diplomatických vztahů a obvykle i členstvím státu v OSN. Žádný z okolních států IS neuznal a bylo by nepřipustné, aby se tato teroristická organizace stala členem OSN. Z těchto důvodů nespĺňoval IS všechny body definice státu podle J. Goldsteina, ale pouze několik z nich.

Lukáš Tichý na oficiálním portálu informačního centra o NATO (natoaktual.cz) napsal v dubnu roku 2017 článek s názvem *Legitimizace Islámského státu v Iráku a Sýrii a jeho budoucí vývoj*, který ještě podrobněji zkoumá kritéria státu, jež IS nespĺňuje. Píše, že IS nebyl uznán jako aktér mezinárodních vztahů žádným existujícím státem a jasně tedy postrádá legitimitu.

Hovoří o tom, že organizace provádí státní terorismus, tj. uplatňuje strach a násilí vůči obyvatelům žijícím na ovládaném území. Dopouští se „*masivního, systematického a závažného porušování nejzákladnějších lidských práv, jako je právo na život, zákaz mučení atd.*“ (Tichý 2017).

3.1. Al Kaida a IS jako racionální aktéři

V úvodu této podkapitoly je zobrazena přehledná tabulka znázorňující racionální jednání Al Kaidy a IS, které je podrobněji vysvětleno níže. Tato podkapitola se vztahuje k podkapitole 1.2. Teorie racionální volby a dokazuje racionalitu jednání obou zmíněných aktérů. Teroristické činy jsou podle teorie racionální volby vědomé a racionální. Ogunrotifa (2012) píše o vypočítavých rozhodnutích zahajujících optimální strategické postupy, jež mají za cíl dosáhnout sociopolitických změn. Obě organizace tedy přijímají racionální rozhodnutí, posuzují očekávané přínosy, náklady a snaží se maximalizovat úsilí vedoucí k dosažení jejich nejlepších zájmů. Tabulka znázorňuje pouze nejdůležitější vybrané příklady racionálního jednání obou zkoumaných aktérů. Bylo by velmi náročné zaznamenat všechny příklady racionálního jednání Al Kaidy a IS, protože konkrétně tato část výzkumu je spíše kvalitativní, a tudíž jiný badatel by snadno mohl určitě body racionality v jednání obou teroristických organizací zpochybnit.

Tabulka č. 2: Konkrétní racionální činy teroristických organizací Al Kaida a IS (Zdroj dat: autor).

Konkrétní racionální činy teroristických organizací Al Kaida a IS
první vydání fatwy s názvem <i>Vyhlášení války Američanům, kteří okupují zemi dvou svatých míst</i> v roce 1994 bin Ládinem
druhé vydání fatwy v roce 1998 – Přidal se k ní A. Zaváhirí.
teroristické útoky Al Kaidy s jasnými politickými cíli (útok z roku 1993 na WTC, útok z 11. 9. 2001 na WTC, útok v Londýně roku 2005)
bin Ládínův cíl přimět USA k vyhlášení války muslimskému světu (podařilo se 11. 9. 2001)
bin Ládínova snaha donutit nerozhodnuté muslimy k výběru strany (Al Kaida nebo USA)
Vytvoření jednotného islámského státu, který by „ukončil útlak muslimů a západní okupaci muslimských zemí“ je dalším racionálním cílem Al Kaidy.
Poměrně propracovaná strategie IS, která kombinovala prostředky konvenční války, teroristické útoky, gerilový boj a popravy zejména zahraničních rukojmí.
Rychlé přizpůsobení jednotek IS častému bombardování a jejich rozdělení do méně početných skupin, které se mohly v případě potřeby skrýt v poušti a znovu rychle zaútočit.
využívání pásové strategie Islámským státem pro dobývání měst
využívání velkého počtu konvenčních zbraní k dosažení cílů (IS)
využívání energetických zdrojů Sýrie a Iráku Islámským státem a obchodování s nimi
kriminální činnost obou organizací páchaná za účelem zisku či zastrašení
Popravy byly natáčeny na video a následně sdíleny v médiích a na sociálních sítích. Al Kaida i IS tak činí za účelem zastrašení nepřátel.
šíření propagandy oběma organizacemi za účelem získání podpory či verbování nových členů

Za první racionální jednání ze strany Al Kaidy je možné považovat bin Ládinovo první vydání fatwy⁵ v roce 1994 s názvem *Vyhlášení války Američanům, kteří okupují zemi dvou svatých míst* (Copinger-Symes 2003). Tato třicetistránková fatwa nebyla namířena jen proti USA, ale i proti Izraeli, Egyptu, Alžírsku a Jordánsku. Ve fatwě bin Ládin také upozorňoval na postoj saúdskoarabské královské rodiny, který byl protichůdný a nepřátelský k postojům bin Láдина a takzvanému *pravému islámu*. Podle fatwy muslimové trpěli bezprávím a násilnostmi ze strany sionisticko-křižácké aliance a kolaborantů s ní. Bin Ládin dále ve fatwě psal, že není důležitější záležitostí než vytlačit Američany z arabského světa a ze Svaté země. Nabádal své bratry ve víře, aby bojovali s nepřítelem, z milosti boží ho zcela porazili, zničili a zabili. Následovala druhá fatwa v roce 1998, ke které se například přidal tehdy ještě pouze egyptský vůdce džihádu Ajmán Zaváhirí a Refa'i Ahmed Taha – vůdce Islámské skupiny. Fatwa se nesla v podobném duchu jako ta první a také byla vydána v britském časopise Al Quds al Arabi. Uvádí tři skutečnosti, na základě kterých má být vedena válka proti USA. První skutečností je, že USA okupují zemi islámu na nejsvatějším místě, druhou skutečností je, že způsobily Iráku zkázu. Třetí skutečností je, že se USA rozhodly sloužit Izraeli a odvádět pozornost od vraždění muslimů. V závěru fatwy ukládá bin Ládin všem muslimům povinnost okrádat a zabíjet Američany, jejich spojence, vojáky, ale také civilisty (Copinger-Symes 2003).

Bin Ládinovým cílem bylo na přelomu milénia přimět USA k vyhlášení války muslimskému světu, což se mu podařilo 11. 9. 2001. Svou strategií provokace a odstrašení tak dovedl k vrcholu a dosud nerozhodnuté muslimy donutil si vybrat, na jakou stranu se přidají. Bin Ládin věřil, že útoky z 11. 9. přispějí k rozmachu Al Kaidy. Al Kaida odstrašovala a odstrašuje své protivníky zejména teroristickými útoky. Již v roce 1993 se organizaci podařilo zabít šest lidí ve světovém obchodním centru v New Yorku, když do něj teroristé z Al Kaidy vybraní takzvaným *Slepým Šejchem* najeli autem naloženým výbušninami.

⁵ Fatwa je dobrozdání či právní názor, který formuluje kvalifikovaný islámský právník (muftí), nebo je to také náboženské posvěcení, zdůvodnění určitého činu či jednání (Oxford Islamic Studies Online 2021).

V devadesátých letech se tak USA přidaly vedle Společenství nezávislých států k nepřátelům Al Kaidy. Následoval již výše zmíněný útok z jedenáctého září a poté útok v Londýně v roce 2005. Al Kaida se útoky snažila předat vzkaz obyvatelům USA a Spojeného království. Jejím politickým cílem bylo stažení všech cizích jednotek z arabských zemí a ukončení podpory Izraele a arabských režimů v Egyptě i v Jordánsku. Po splnění těchto podmínek by byly údajně zastaveny všechny útoky namířené na USA a jejich spojence. Následným cílem Al Kaidy by bylo vytvoření jednotného islámského státu, který by ukončil útlak muslimů a západní okupaci muslimských zemí (House of Commons 2006).

Jak je již z historie známo, Al Kaida zatím svých cílů nedosáhla. Jakési odstrašení teroristickými útoky vyvolalo opačnou reakci v podobě invaze USA a jejich spojenců do Afghánistánu 7. října. 2001. Spojenci vedli intervenci do Afghánistánu proti Tálibánu a Al Kaidě v rámci *Operace trvalá svoboda*. Boj Al Kaidu velmi zasáhl a mnoho jejích bojovníků uprchlo do okolních států nebo bylo přímo zabito. Nastala decentralizace a chaos ve vedení organizace, ale i přes to byla Al Kaida schopná organizovat další teroristické útoky (Gerleman – Stevens – Hildreth 2001: 1-10).

Strategie IS pro dosažení jeho politických cílů byla poměrně propracovaná. Kombinovala prostředky konvenční války, teroristické útoky, gerilový boj a popravy zejména zahraničních rukojmí. Jednotky IS se rychle přizpůsobily častému bombardování a rozdělily se do méně početných skupin, které se mohly v případě potřeby skrýt v poušti a znovu rychle zaútočit. IS využíval pro dobývání syrských měst takzvané *pásové strategie*. Jednalo se o jakousi kombinaci sebevražedných teroristických útoků s bojem. Do menšího města, které chtěl IS dobýt, vjela nejprve auta naložená výbušninami, za kterými následovali *mudžahedíni* s vestami s výbušninami a celý útok završila lehce ozbrojená vozidla a pěchota. Pro dobývání větších měst IS volil většinou kombinaci infiltrace a pásové strategie. IS nejprve dobýval vesnice v okolí města, uzavíral přístupové cesty a utahoval jakousi pomyslnou smyčku, až se probojoval na předměstí většího města. IS disponoval také mnohem větším počtem konvenčních zbraní než Al Kaida. Podle článku z *Middle East Security Report* 27

bylo hlavním cílem IS dobýt celou Sýrii a Irák, posléze dále expandovat a vytvořit globální chalífát (McFate 2015: 10n). V pondělí 12. září roku 2016 zveřejnil IS jedno z nejhorších videí. Na videu islamistický kat podřezává deseti vězňům hrdla. Vězni byli údajně usvědčeni ze špionáže pro USA. Poté je postupně pověsil na hák visící ze stropu haly, aby rychleji vykrváceli. Takovéto popravy, řezání hlav a další druhy ohavností si mezi lety 2015 a 2018 vyžádaly více než 2000 obětí, přičemž více než 95 % popravených obětí patřilo k místním obyvatelům Sýrie a Iráku (Koch 2018: 25).

Svémi útoky a zavražďováním zejména v podobě zveřejněných videí z poprav chtěl IS dosáhnout politických cílů, které jsou zmíněny níže.

IS má podobně jako Al Kaida jasně stanovené politické cíle a účinnou propagandu. Strategickým cílem organizace IS bylo vytvoření již výše zmíněného chalífátu Islámský stát, jež chce kontrolovat. Na rozdíl od Al Kaidy se IS snažil o okamžité založení chalífátu. Al Kaida má v plánu chalífát založit, ale přistupuje k problému velmi pozvolna. Dalším rozdílem je, že IS se nezaměřuje primárně na zničení Izraele a vyhoštění západních jednotek z arabských zemí, což jsou další primární politické cíle Al Kaidy. IS se snažil znovuobnovit moc a slávu sunnitského islámu, zřídit a spravovat stát, ochraňovat jeho území a poskytovat služby. Mezi služby poskytované IS patřila zejména implementace práva šaría a zavedení přísné verze islámu na okupovaných územích (John – Siebert – Winterfeldt 2016: 32).

3.2. Podpora Al Kaidy a IS ze strany obyvatel států Blízkého východu

Výzkum míry podpory teroristických organizací poskytuje velmi důležité informace pro účinný boj proti nim. Jestliže má teroristická organizace vlivné a bohaté podporovatele v lidech, kteří si například přejí změnu politického systému v daném státě, a tato teroristická organizace změnu nabízí, může organizace od těchto podporovatelů očekávat minimálně finanční podporu. Jestliže je teroristické organizaci nakloněno veřejné mínění, lze očekávat, že bude snazší zajistit si dostatečný počet nových rekrutů v případě, že někteří bojovníci této organizace zemřou v boji. Bez podpory veřejného mínění je dlouhodobě velmi náročné udržet aktivity teroristické organizace v některém státě. Je velmi pravděpodobné, že pokud si nezíská teroristická organizace dostatečnou podporu mezi obyvatelstvem, bude obyvatelstvo zastrašovat a terorizovat, což se jí rozhodně nemusí vyplatit.

Podle průzkumu holandského profesora Alexe P. Schmida z února roku 2017 s názvem *Sympathy and Support for Islamist Terrorism: A Look at Muslim Opinions on Al Qaeda and IS*, existuje v poměru k počtu obyvatel daných států početné zastoupení radikálních muslimských skupin ve státech s většinově muslimskou populací, ale i v západních muslimských diasporách. Hlavní komunikační platformou, kterou jsou jednotlivé buňky či organizace propojeny, je internet. Většina muslimů se od radikálních muslimských extrémistů distancuje, živné půdy je pro terorismus ve světě přesto dostatek (Schmid 2017: 1).

Pokud bychom se zaměřili na přímou personální podporu IS a Al Kaidy či organizace An Nusra, jež byla na Al Kaidu napojena (viz. kapitola 4), dospějeme k několika faktům. Více než 30 000 muslimů a konvertitů k islámu z přibližně 100 zemí se do roku 2017 rozhodlo odcestovat do Sýrie, připojit se k výše zmíněným organizacím a džihádistickým skupinám s menším rozsahem působnosti (Schmid 2017: 6).

Samotná sympatie s terorismem se pohybuje podle Schmida na pomezí pouhého porozumění teroristickým organizacím a jejich aktivnější podpory. „Znamená to nejen přijetí stejných cílů, ke kterým se teroristé hlásí, ale také

schválení legitimacy jejich konkrétní volby a taktiky (např. Sebevražedné atentáty, braní rukojmí, demonstrativní veřejné masakry)“ (Schmid 2017: 8).

Pro měření tiché podpory terorismu v muslimských zemích byla autorem využita otázka z průzkumu veřejného mínění *Pew*. Otázka zněla, jestli jsou oprávněné sebevražedné bombové útoky prováděné teroristy. Respondenti měli možnost si vybrat z následujících variant: často oprávněné, někdy oprávněné, zřídka oprávněné a nikdy neoprávněné. Tento průzkum veřejného mínění se velmi lišil v závislosti na čase a zemi. Průzkum *Pew* z roku 2002 zjistil, že ve čtrnácti muslimských zemích převažovala odpověď civilního obyvatelstva na sebevražedné bombové útoky a jiné formy násilí proti civilistům: Útoky jsou někdy až často oprávněné či ospravedlněné [*sometimes or often justified*] obranou islámu před jeho nepřáteli. Tehdy souvisela otázka zejména s působením Al Kaidy (Tamtéž: 11).

Průzkum z roku 2013 zjistil, že například v Iráku byla poměrně nízká podpora terorismu, pouze okolo 7 % respondentů se vyjádřilo k otázce tiché podpory terorismu kladně. Vysoká podpora byla však zaznamenána v Afghánistánu a v Palestinské autonomii, a to až okolo 39-40 % (Tamtéž: 11n).

Saúdská Arábie je například podle průzkumu veřejného mínění z roku 2003 zemí, která má dlouhodobě problém s islámským radikalismem. Ostatně 14 z 19 únosců letadel z 11. září pocházelo ze Saúdské Arábie. Průzkum z tohoto roku dále dokládá, že více než 53 % respondentů z 15 000 Saúdů mělo pozitivní názor na rétoriku a obsah projevů Usamy bin Ládina. Hlavním důvodem byla zejména skutečnost, že džihádisté nabraní v Saúdské Arábii byli posléze vysíláni do jiných zemí, kde byly útoky prováděny. Do roku 2003 mohli navíc náboráři Al Kaidy v zemi bez omezení působit. Až po rozkolu organizace s garniturou země byly Al Kaidě tyto aktivity zakázány (Tamtéž: 18).

Hlavním motivem občanů Sýrie pro podporu teroristických organizací byla zejména frustrace z nepovedených revolucí arabského jara. Následné územní zisky IS a zprávy o náletech zahraničních spojenců na syrská města vedly u nemalého počtu místních obyvatel k prohloubení podpory teroristické organizace IS (Magdy – Darwish – Weber 2015).

IS odvedl od Al Kaidy značnou část pozornosti v roce 2014 a přitahoval zejména mladé muslimy a nové konvertity k islámu. Od roku 2013 IS přetáhl mnoho zahraničních bojovníků Al Kaidy ze Sýrie a Iráku na svou stranu. Zajímavým poznatkem je, že přestože je většina muslimů proti existenci radikálních islamistických skupin, tyto skupiny přesto mohou efektivně fungovat jako nestátní aktéři. Na základě čtyř průzkumů veřejného mínění, které proběhly v půlročním horizontu mezi říjnem a březnem 2015, byla sepsána studie. Studie zjistila, že IS měl minimálně osm a půl milionu podporovatelů v deseti zemích s muslimskou většinou a na palestinských územích. Dvacet čtyři a půl milionu lidí v těchto zemích s IS sympatizovalo a pohlíželi na organizaci alespoň trochu pozitivně (Schmid 2017: 21). Al Kaida se těšila poměrně výrazné tiché podpoře u obyvatel čtrnácti muslimských států, ale IS zaznamenal masivnější personální podporu ve výši 30 000 bojovníků ze zahraničí, a to pouze za rok 2015 (Picker 2015).

3.3. Teritorialita IS a Al Kaidy

Takzvaná tekutá teritorialita představuje strategie násilných nestátních aktérů v oblastech se sníženou schopností státu kontrolovat své území. Jedná se o jakési dynamické ovládnutí prostoru často prováděné některými teroristickými organizacemi, jako například odnož Al Kaidy v Somálsku Al Šabáb či Al Kaidou samotnou. Tyto teroristické organizace totiž nereflektují politické mapy států světa. IS oproti zmíněným organizacím v tekuté teritorialitě neuspěl, jelikož byl v roce 2019 poražen a v současné době je rozdroben do menších buněk v Sýrii. (Doboš 2020: 32). R. D. Sack se v 80. letech zabýval klasickou teritorialitou a definoval ji jako nástroj ovlivňování a kontroly akcí a interakcí prostřednictvím ovládnutí geograficky vymezeného prostoru. Teritorialita je vytvářena populací, není definována pouze silou a teritorium samotné vymezuje limity suverenity dovnitř i zvnějšku (Tamtéž: 33).

V dnešní době je však chápání politické mapy dělicí se na triádu stát, suverenita a teritorium nedostatečné, protože nedokáže reflektovat proměny

v kontrole teritoria. Moderní neautoritativní státy od tohoto modelu již upouštějí, pouze autoritářské státy jako Čína, Turecko a Rusko tuto triádu stále prosazují. Ve státech neschopných naplňovat svou teritoriální roli, jako jsou dnes Somálsko, Afghánistán, Jemen či do nedávné doby také Sýrie, existují příhodné podmínky pro aktivity nestátních aktérů, jimž může být poskytnuta příležitost k zisku teritoriální kontroly a vytváření protostátních struktur. Tyto nestabilní státy nejsou schopny projektovat moc na celé své území, nevytvářejí udržitelné instituce a mnohdy nejsou institucionálně propojeny s obyvateli žijícími na jejich teritoriu (Tamtéž: 34).

3.4. Způsoby financování obou organizací a zahraniční finanční podpora

Základním axiomem ve spojení terorismu s financemi či finanční podporou je přesvědčení, že peníze jsou pro terorismus nejdůležitější. Představují totiž kyslík, mízu či krev pro páchání teroristických činů. Teroristé potřebují peníze a finanční infrastrukturu. Za peníze si mohou koupit bezpečná útočiště a prostředky k provádění svých aktivit (Warde 2009: 14).

Al Kaida byla v nedávné minulosti a stále je poměrně štědře financovanou organizací. Finance získává z různých zdrojů, například od bohatých jednotlivců, ze svých kriminálních aktivit či prostřednictvím obchodu. Mezinárodnímu společenství se navíc nedaří efektivně odříznout buňky organizace od jejich zdrojů. Mnohé buňky Al Kaidy jsou povinny samostatně získávat finanční prostředky například prostřednictvím již zmíněných kriminálních aktivit.

Al Kaida nemůže z pochopitelných důvodů využívat klasický bankovní systém. Využívá proto hlavně takzvané hawaly (Gómez 2010: 3).

„Hawala je alternativní či paralelní systém plateb. Existuje a funguje mimo ‚tradiční‘ bankovní nebo finanční kanály či souběžně s nimi. [...] Komponenty hawaly, které ji odlišují od jiných systémů převodů peněz, jsou důvěra a rozsáhlé využívání spojení, jako jsou rodinné vztahy nebo příslušnost k regionům. [...] K převodu peněz dochází na základě komunikace mezi členy sítě hawaladarů nebo obchodníků hawala“ (Jost – Sandhu 2006: 1n).

System funguje tak, že převádí peníze, aniž by s nimi člověk skutečně manipuloval. Je to systém využívaný zejména muslimy po celém světě. Již zmíněný hawaladar přijme peníze od člověka z jednoho státu, který chce provést finanční transakci a tuto částku připíše hawaladar na svůj účet ke svým penězům. Hawaladar požaduje většinou za svou službu drobnou několikaprocentní provizi. Následně hawaladar většinou zkontaktuje své příbuzné či známé (většinou také hawaladary), kteří člověku v druhém státě, když se prokáže dohodnutým způsobem, vyplatí požadovanou částku. Tento systém lépe skrývá finanční toky, neplacení daní či pašování a využívají jej zejména některé teroristické skupiny (Jost – Sandhu 2006: 2-6).

Existují i další metody převodů peněz s nízkým rizikem odhalení, které teroristické skupiny používají. Nízké riziko odhalení je dáno zejména širokým rozsahem mezinárodního systému, jenž je v tomto smyslu zranitelný. RB OSN sice přijala opatření na zmrazení majetků či účtů [*asset freezing*], avšak toto opatření aktivity Al Kaidy nijak nenarušilo. Zprávy o podezřelých transakcích z bank mají navíc omezenou výpovědní hodnotu (Gómez 2010: 3n).

Před 11. zářím 2001 činily podle zprávy CIA náklady Al Kaidy 30 milionů USD ročně. Tato částka zahrnovala náklady na provádění útoků, na údržbu kvazi vojenského aparátu, na výcvik a indoktrinaci nových členů, na podporu Talibanu či na příležitostnou podporu přidružených odnoží Al Kaidy. Odhad provozních nákladů Al Kaidy je velmi obtížný. Al Kaida se skládá z mnoha buněk a satelitních teroristických skupin [*satellite terror groups*]. Skupiny jsou autonomní a jejich náklady jsou relativně nízké ve srovnání se škodami, které mohou způsobit (Gómez 2010: 4).

Americký novinář Jack Kelley napsal koncem října roku 1999 článek s názvem *Saudi Money Aiding bin Laden*, který informoval o části saúdské byznysové elity finančně podporující bin Ládina. Hovořil o převodech desítek milionů USD na teroristovy bankovní účty. Článek se ale neopíral o skutečná fakta, byl nepodložený, přesto ale způsobil ve společnosti rozruch. Další přímá obvinění saúdskoarabských magnátů různými autory byla většinou nepodložená a někdy tyto autory zavedla až k soudu. Nicméně existuje určitá pravděpodobnost,

že jistí bohatí Saúdové Al Kaidu finančně podporovat mohli (Canfield 2006: 345-347). Saúdská Arábie nicméně v několika předchozích letech podporu terorismu oficiálně odmítala a za rok 2015 zveřejnila, že zadržela 1850 lidí podezřelých z napojení na IS (BBC 2015).

Saúdská Arábie v 90. letech 20. století odebrala bin Ládinovi občanství a jeho rodina byla nucena prodat podíl v jeho firmách (okolo dvaceti milionů USD). Do této doby činil bin Ládinův příjem okolo jednoho milionu USD ročně a celková hodnota jeho majetku byla vyčíslena na cca 100 milionů USD. Poté, co se bin Ládin přesunul do Afghánistánu, přestal používat tradiční metody plateb a začalo být obtížné vystopovat financování Al Kaidy. O financování se staralo několik lidí bin Ládinovi podřízených, nicméně i ti pro finanční transfery využívali například mešity, charity nebo obchodníky (Chulov 2018).

Před 11. zářím byla Al Kaida financována především sponzory a dárci, se kterými se bin Ládin znal a udržoval s nimi kontakt. Především země Perského zálivu poskytovaly organizaci značné množství zdrojů. Takzvaný zakát, neboli povinný příspěvek muslimů mešitám, hrál také významnou roli, protože některé mešity měly zájem Al Kaidu finančně podporovat. Jak je již výše zmíněno, hawala poskytovala organizaci také velké množství peněz. V době před 11. zářím využívala organizace oficiálně pouze 12 hawaladarů, další s organizací oficiálně nespolupracovali. Kurýři z Al Kaidy od hawaladarů vybírali peníze a následně je doručovali. Nikdo zvenčí tedy nevěděl, kam přesně peníze docházejí (Roth – Greenburg – Wille nedatováno: 24n).

Dalším zdrojem financí byla afghánská letecká společnost Ariana Airlines, již ovládal Taliban, který s Al Kaidou spolupracuje. Podle CIA činily roční náklady Al Kaidy před 11. zářím okolo 30 milionů USD. Značnou část těchto nákladů spolkl poplatek Tálibánu za poskytnutí útočiště Al Kaidě, platy pro teroristy vykonávající džihád, nákup zbraní, údržba a financování leteckých základů a výcvikových táborů. O financování organizace se starali, jak již bylo zmíněno, lidé přímo podřízení bin Ládinovi. Jedním z nich byl Sheikh Qari Said, šéf finančního výboru (Roth – Greenburg – Wille nedatováno: 27).

Al Kaida po 11. září svou pozici výrazně oslabila a přišla o většinu svých zdrojů. Po porážce Talibanu mu však nemusela již platit za zástitu a dokázala se sama ufinancovat. Organizace se decentralizovala a je velmi nepravděpodobné, že její finanční výbor stále ještě existuje. Al Kaida nadále financovala džihádisty a teroristické útoky, jejichž provedení není samo o sobě tak nákladné. Rozpočet organizace se snížil ze třiceti milionů USD ročně pouze na několik milionů USD. Od 11. září se západní tajné služby dozvěděly o Al Kaidě mnohé, například jak manipuluje s penězi nebo odkud je získává. Úplné pochopení tohoto problému je však stále spekulativní. Saúdská Arábie následně zpřísnila své právo v dárcovství, snížilo se množství finančních obnosů z charit, které se k organizaci dostávalo. Někteří zástupci charit byli buďto zabiti, nebo byli nuceni svou činnost přerušit (Roth – Greenburg – Wille nedatováno: 28n).

Odnož Al Kaidy, An Nusrá, byla zpočátku financována Al Kaidou a ISI (Islámský stát v Iráku), následně však získávala finanční prostředky po své ose. Finanční prostředky získávala zejména od saláfistických charit nebo zámožných sponzorů Al Kaidy z Kataru, Kuvajtu, Egypta či Saúdské Arábie (The Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center 2013).

Jedním z nejlukrativnějších způsobů financování IS byl bezesporu prodej ropy. Irák, jehož značnou část na západě IS zabíral, disponuje až 40 % veškerých světových zásob ropy na Zemi (Brisard – Martinez 2014: 6).

V éře nastupující po smrti bin Ládina a v době zrodu IS se začalo ukazovat, že diverzifikace zdrojů je nezbytnou součástí úspěchu. Těžba ropy je z hlediska průmyslu považována za jedno z nejrizikovějších odvětví v některých státech Blízkého východu, a to zejména z důvodu jejich nestability. IS se do roku 2014 zmocnil sedmi ropných polí v Sýrii a třinácti v Iráku. Tato ropná pole se nacházejí v provinciích Dajr az-Zaur na východě Sýrie a Rakka na severu Sýrie. Největší syrské ropné pole, které IS spravoval, se nazývá Al Omar. Dále IS kontroloval ropná pole Tanak a Jafra. Tato pole mají celkovou produkci až 60 000 bpd – barelů ropy denně [*barrel per day*]. V Iráku organizace spravovala podle Mezinárodní energetické agentury (IEA) třináct ropných polí v gubernátech Ninive, Al-Anbar, Salaheddiin a Kirkuk se stejnou produkční kapacitou jako

zmíněná pole v Sýrii – 60 000 bpd (Tamtéž: 6). IS dále spravoval dvě rafinérie v Sýrii a Iráku a několik čerpacích stanic v obou zemích. Organizace nechala odborníky, aby se o ropná pole starali, a po dobu držení tato pole logicky i chránila a neničila. IS prodával barely pod cenou za 25 USD za barel, což byla čtvrtina ceny jednoho barelu ropy na trhu. Chalífát produkcí ropy pokryl svou vlastní spotřebu, zbytek prodával na černém trhu a rafinované výrobky prodával do Turecka, Íránu, Jordánska a Kurdistánu. Celkový výnos IS z ropy z obou států činil něco mezi 2–4 miliony USD za den. Ročně se mohla částka podle odborníků pohybovat mezi 730 miliony USD a 1460 miliony USD, což jsou obrovské sumy (Tamtéž: 7).

Největších výsledků dosahoval IS v těžbě ropy mezi rokem 2014 a 2015. Po první polovině roku 2016 začala produkce klesat, a to až na 16 000 bpr (Do – Shapiro – Elvidge 2017: 36-37).

Pokles produkce, pašování a rafinování ropy souvisel s nálety USA a s přijatými opatřeními proti pašování ropy ze strany Turecka a iráckého Kurdistánu. V následujících letech se zvýšila kontrola prodeje ropy a praní peněz, což dále omezilo obchodní aktivity IS (Brisard – Martinez 2014: 7).

Drogy jsou dalším zdrojem kapitálu pro mnoho teroristických organizací. Obchodování Al Kaidy s drogami může doložit například zpráva o zabavení 37 milionů tablet syntetického opiátu Tramadolu 3. března roku 2011 v libyjském Tripolisu. Libyjské autority z pokusu o pašování této látky obvinily právě Al Kaidu (Clarke 2017). Obchodování s drogami je velmi ziskové a vedle Al Kaidy jej provádějí další organizace jako libanonský Hizballáh či afghánský Taliban. Snaží se tak rychleji a lépe docílit naplnění svých politických programů. Poskytuje totiž 30 až 40 % finančních prostředků teroristickým organizacím. V současné době jsou teroristické organizace obchodující s drogami považovány za nebezpečnější než například organizace pouze podporované některými státy (Vreja 2005: 92n).

IS byl aktivní, a dokonce možná aktivnější v obchodu s drogami než Al Kaida. Podle článku Colina P. Clarkea z Rand Corporation, který je již zmíněn výše, k tomu docházelo hlavně v posledních letech války, kdy se IS stahoval.

Například irácké město Mosul generovalo dříve IS velké zisky, později již ale nedokázalo generovat takové zisky z prodeje ropy a zemního plynu. Po vypuknutí arabského jara se na Blízkém Východě objevily nové trasy pro pašování a obchod s drogami. V propagandistickém časopisu IS Rumiayah (viz. podkapitola Časopisy Al Kaidy a IS) je dokonce napsáno, že konfliktní zóny jako Sýrie a Ukrajina poskytují dostatek příležitostí pro konexe s tamními zločineckými sítěmi. Deník New York Times infomoval o cestě mezi Sicílií a zhroucenou Libyí, po níž se dopravují drogy přes Egypt na Blízký východ a poté na Balkán. IS po určitou dobu kontroloval území v Libyi, přes které byly drogy přepravovány, a tato skupina příslušníků IS je danila. IS v Libyi údajně dlouhodobě spolupracuje s italskými kriminálními organizacemi jako kalábrijská Ndrangheta, která spolupracuje s neapolskou Camorrou. Ozbrojenci IS pravděpodobně také drogy užívali. Zpráva v tomto smyslu hovoří o takzvaných džihádových pilulkách [*jihad pills*], což je amfetamin, konkrétněji fenetylin, jenž potlačuje pocity bolesti, vyvolává euforii a umožňuje bojovníkům zůstat vzhůru po dobu dlouhých bitev. Dokonce i vůdčí osobnosti IS, jako byl Salah Abdesalam, který stál za útoky v Paříži v roce 2015 a v Bruselu v roce následujícím, pil alkohol, kouřil a hrál hazardní hry. Je otázkou, jestli užíval drogy, se kterými obchodoval, ale v každém případě byly jeho aktivity v mnoha ohledech v rozporu s muslimským způsobem života. „*Modus operandi ISIS byl vyvinut za účelem financování cest bojovníků do zahraničí a financování vedení vnějších operací na Západě. IS měl tendenci řídit se tamními modely kriminálního chování, jež fungovaly velmi dobře.*“ (Clarke 2017).

Krátce po konci války s IS byly v jižní Itálii nalezeny drogy v hodnotě jedné miliardy USD vyrobené IS v Sýrii. Čtrnáct tun amfetaminových pilulek bylo nalezeno ve třech kontejnerových lodích uvnitř průmyslového zboží (Al Jazeera 2020). Je tedy nepochybné, že peníze z drog představovaly a stále představují poměrně velký zdroj příjmů IS.

Další velmi lukrativní komoditou, s níž IS obchodoval, byl zemní plyn. Podobně jako v případě ropy získal IS kontrolu nad několika poli se zemním plynem v Sýrii a v Iráku. Akkas je největší pole se zemním plynem v provincii Al-Anbar v západním Iráku. Roční zisk IS z polí se zemním plynem po redukci ceny,

kteřou IS snížil až na 50 % představoval asi 489 milionů USD (Brisard – Martinez 2014: 8). Další příjmy měl IS z obchodu s fosfáty, cementem a sírą. Za zmínku stojí fosfátový důl Akashat v provincii Al-Anbar v západním Iráku. Celkové příjmy IS z fosfátů mohly činit až 50 milionů USD ročně. Cement a síru prodávala organizace za několik set tisíc USD ročně. Mezi poslední komodity, jež nesmí být opomenuty, patří zemědělské produkty, a to zejména obilniny. V některých provinciích Iráku a v Sýrii byla pro pěstování těchto plodin vždy vhodná a úrodná půda. Po obsazení jednotlivých provincií v Iráku a v Sýrii (Ninive, Salaheddine a Al Anbar) se IS zmocnil také jejich půdy. Příjem z ječmene a pšenice v těchto provinciích mohl činit až několik set milionů USD ročně (Tamtéž: 9).

Organizace uvalila poplatky ve výši 10 % na výběry peněz z bank v okupovaných městech, odcizila také peníze z mosulských bank. Zavedla daně na dovoz a vývoz z hlavního města IS Rakky, které se pohybovaly mezi 300–800 USD podle typu nákladního vozu. Tato byrokratizace v podobě cel a daní v oblastech plně pod kontrolou organizace standardizovala vykořisťování místního obyvatelstva (Kaválek 2014).

Přibližně 20 % příjmů IS tvoří výkupné za zajatce. Teroristé z IS vycházeli z předpokladu, že rodiny jsou ochotny zaplatit za své členy velké sumy peněz, a to například jen, když rukojmí nechají s rodinou mluvit telefonem. Rukojmí rodině sdělí, jak jsou mučeni, a rodina nebude váhat zaplatit. Tyto částky byly však často velmi vysoké a rodiny obětí únosu byly nuceny kooperovat při záchraně svých blízkých s vládami svých států. Je zajímavé, že například vlády Spojeného království a USA nejsou ochotny platit teroristům za rukojmí a často rodiny varují, aby to nedělaly. Některé státy EU, jako například Španělsko či Francie výkupné občas platí, i když to oficiálně popírají. IS však unášel i místní obyvatele, za které žádal menší výkupné, které si rodina mohla dovolit, pokud například prodala část svého majetku (Di Giovanni – McGrath Goodman – Sharkov 2014: 26-41). Byly unášeny i jezídky a ženy, jež byly prodávány buď jako sexuální otrokyně, nebo se stávaly manželkami džihádistů z IS. Tyto ženy byly často prodávány za nízké ceny okolo deseti USD za ženu, aby motivovaly nové potenciální bojovníky IS stát se jeho členy (Keating 2014).

Starověké památky nacházející se zejména Sýrii a v Iráku, například ve městě Mosul, se dostaly do rukou organizace IS po dobytí části Iráku a Sýrie a vyhlášení chalífátu v červnu roku 2014. IS se zmocnil přibližně jedné třetiny archeologických nalezišť v Iráku. Tisíce let staré hroby, kostely, kaple a paláce často padly za obět' běsnícím radikálům z IS, protože podle jejich propagandy jsou to modlářské předislámské artefakty. Velké a někdy dobře zachovalé starověké struktury na mnoha archeologických nalezištích byly nenávratně zničeny. Příklady budiž starověká města jako Nimrud, Palmyra, Hatra, Ninive a další. Nicméně staré destičky s klínovým písmem a rukopisy organizace prodávala a pravděpodobně organizovala i vykopávky. Motivace a činy islamistů byly tedy pokrytecké, ale zároveň vychytralé. „*Kromě významných aktů ničení artefaktů ISIS prodává velké množství ukradených starožitností na zámořském černém trhu, často ve spolupráci s profesionálními pašeráky*“ (Terrill 2017: 1).

V podkapitole 3.6. je zmíněno držení rukojmí a prezentace poprav, sexuální otroctví, upalování vězňů zaživa. Tyto činy často zastíňovaly zločiny proti světovému kulturnímu dědictví. IS také díky obchodním aktivitám s artefakty, jež OSN považuje za válečné zločiny, umožňoval financování dalších svých aktivit. IS však nebyla jediná organizace na území Sýrie a Iráku, která rabovala starožitnosti. An Nusra, odnož Al Kaidy v Sýrii a Kurdové se do rabování zapojovali také. Dokonce i oblasti pod kontrolou vlády B. Assada zaznamenaly určitou míru rabování. Aktivity IS jsou však mnohem destruktivnější než aktivity výše zmíněných skupin. Už v červnu 2015 varovalo UNESCO, že rabování IS již funguje na průmyslové úrovni (Terrill 2017: 2n).

Samotná Sýrie má okolo 4500 archeologických nalezišť, které poskytovaly výše zmíněným skupinám mnoho prostoru pro nahromadění majetku a obchod. Zdá se však, že mezi odborníky nepanuje v tomto ohledu jasná shoda, kolik si skupiny, zejména pak IS vydělávaly prodejem artefaktů. Jejich odhady se pohybovaly v širokém spektru cca od 4 milionů USD do 7 miliard USD. Výzkumný tým MANTIS z University of Chicago se pokusil o co nejpřesnější odhad zisku IS z obchodu se starožitnostmi. IS na dobytých územích povoloval vykopávat a postupoval ve třech krocích: „*povolení výkopu bylo zajištěno orgány*

ISIS, byly vyhodnoceny objevené artefakty (pravděpodobně úředníky z Oddělení starožitností v odboru přírodních zdrojů islámského státu [Antiquities Division of the Islamic State's Department of Natural Resources]) a nakonec byly artefakty přesunuty islámským státem na mezinárodní trh (mimo jiné i do Turecka)“ (Rose-Greenland 2016). Autorka dále zjistila, že někde v průběhu obchodování se starožitnostmi IS uvaloval daň 20 %. Dodává, že rabování není v oblasti nic nového. Po mnoho desetiletí byla v době před nástupem IS syrská a irácká archeologická naleziště rabována, což podle jejího názoru znamená, že rabování a vykrádání památek a starožitností bude pokračovat i v době po pádu IS. Pouze existence ekonomických alternativ v oblasti by mohla rabování výrazně snížit či dokonce zcela odstranit. Rose-Greenland uznala, že nemá spolehlivé údaje o tom, jaké množství či co přesně bylo ukradeno a odvezeno z regionu. Podařilo se jí ale zjistit, jaký zisk měl IS z prodeje artefaktů. Pro výpočet této částky využila hrubou tržní hodnotu předmětů, za kterou se prodávají na aukcích. Radikálové z IS prý do roku 2016 vydělali na starožitnostech pouze několik milionů USD, což je velmi daleko od odhadu některých odborníků, kteří odhadovali až 7 miliard USD. Stále se ale jedná o poměrně velké částky dostačující k organizování teroristických útoků v Evropě a na Blízkém východě. Částka 7 miliard byla pravděpodobně odhadnuta odborníky jako nejvyšší možná po prodeji předmětů na nejprestižnějších světových burzách (Tamtéž).

Závěrem ke zdrojům financí IS by bylo vhodné dodat, že největší finanční objem má IS z prodeje ropy, a to zejména z ropných vrtů. Zahraniční podpora ze států Perského zálivu kupodivu nepředstavovala výraznou část příjmů IS. „IS se rovněž věnuje široké škále rozsáhlých trestných činností, včetně vydírání, únosů za účelem výkupného, loupeží, prodeje artefaktů z archeologických vykopávek, zabavování majetku nevyhovující populace (zejména ne-sunnitů) atd. Je skutečně problematické odhadnout celkový příjem, ale analýzy naznačují, že pouze Mosul sám přináší do rozpočtu IS po celý rok 2014 12 milionů dolarů měsíčně“ (Kaválek 2014).

Při porovnání zdrojů příjmů IS a Al Kaidy je možné uvést následující tvrzení: IS měl bezpochyby diverzifikovanější systém zdrojů příjmů a jejich

celkový objem byl podstatně větší. Důležitou roli v tomto faktu hrála zejména mnohonásobně větší rozloha ovládaného teritoria. Al Kaida v době působení IS v Sýrii a Iráku již fungovala několik let na bázi buněčné struktury a odnoží. Al Kaida se také mnohem více spoléhala na dary od bohatých jedinců, na příjem z mešit a z kriminální činnosti, jakým bylo bezpochyby výkupné. Historie financování Al Kaidy je také mnohem bohatší a zaznamenala několik zásadních změn.

3.5. Disponibilita energetických zdrojů a útoky na energetický sektor

Terorismus zaměřující se na energetický sektor se řadí mezi kriminální aktivity proti energetickým zařízením. Tyto činy způsobují značné ztráty a teroristické organizace jako Al Kaida, IS, Hizballáh či PKK si velmi dobře uvědomují, že v oblasti MENA, tedy Blízkého východu a Severní Afrika, se nachází kolem 60 % světových zásob ropy a 40 % světových zásob zemního plynu. Ropa navíc reprezentuje přibližně 37 % a zemní plyn okolo 26% světové spotřeby. *„Jakékoliv narušení či zastavení dodávek ropy a plynu ve formě zkapalněného zemního plynu (LNG) z této oblasti pak může mít negativní dopad na světovou energetickou bezpečnost a ekonomiku“* (Tichý – Odinstov 2016: 2).

Cílem teroristů však nemusí být vždy poškození části energetického sektoru. Cílem může být jeho ovládnutí a dlouhodobé získávání prostředků ze zisků. Kromě útoků na pracovníky v daném energetickém odvětví či útoků na různé rafinérie nebo elektrárny teroristé například kradou ropu z potrubí rafinérií, vyhrožují a vydírají. Činnost různých teroristických organizací dělí autoři článku do dvou skupin: *„(1) na teroristické útoky cílené proti energetickému sektoru a přepravní infrastruktuře (al-Káida, Islámský stát a PKK) a (2) na vyhrožování teroristickými útoky či vydírání/využívání energetiky jako politického nástroje (Hizballáh, Hamás, Muslimské bratrstvo a Hizb ut-Tahrir)“* (Tamtéž: 2n).

IS a Al Kaida v porovnání se zmíněnými jinými organizacemi se tedy obecně soustředí spíše na útoky proti energetickému sektoru a infrastruktuře.

Efektivita IS ve využívání stávajících ropných polí na území Sýrie a Iráku a snaha o jejich další rozšiřování například v Libyi byla spolu se snahou o zvyšování produkce ropy a plynu a snahou o ovládnutí nových ropných a plynových polí výrazně vyšší než v případě Al Kaidy. IS byl v tomto ohledu nekonzistentní. Ropu a zemní plyn dokonce označil za klíčové suroviny k vlastnímu přežití a k rozšíření takzvaného chalífátu. Nekonzistentnost se u organizace projevovala v útocích na vybrané energetické cíle za účelem způsobit Západu ztráty. Tyto útoky měly být podle organizace IS v souladu s islámem a prováděla je v ještě větší míře Al Kaida. Na druhé straně IS využíval těchto zdrojů a mnohdy i obchodoval se spojenci západu (Turecko), což by podle logiky IS bylo v rozporu s islámem. Ropa se přes Turecko dostávala dále do Evropy, a dokonce i do USA, viz níže. Je tedy možné v tomto jednání IS spatřovat určitou míru pokrytectví (Tamtéž 4).

Prodej ropy a zemního plynu zaujímal poměrně významné místo ve financování organizace, jak je podrobně popsáno v předchozí podkapitole. Odříznutí IS od energetických zdrojů a zamezení pašování ropy a zemního plynu znamenalo rozdíl mezi přežitím a kolapsem organizace. Správa energetických zdrojů, zejména ropných rafinérií a polí, nebyla svěřena regionálním guvernérům, jako tomu bylo ve většině ostatních případů. Ačkoliv byl IS do značné míry decentralizovaný, energetické zdroje spravovalo přímo nejvyšší vedení. *„Během roku 2014 pak IS ovládal více jak 60 % syrské produkce ropy a méně než 10 % produkce ropy v Iráku na přibližně 20 ropných polích s celkovou výrobní kapacitou mezi 80 000 a 120 000 barely ropy za den, kterou prodával za cenu kolem 25-50 dolarů za barel při v té době aktuální ceně mezi 60-80 dolary za barel. Podle odhadů americké vlády generovaly ropné transakce v té době kolem 2 až 4 milionů dolarů za den, což znamená roční zisk mezi 730 až 1460 mil. dolarů pro IS za prodej ropy. IS získal kontrolu také nad několika plynovými poli v Sýrii a Iráku s teoretickou celkovou kapacitou kolem 35 mil. m³ zemního plynu za den, z jehož prodeje Islámský stát mohl mít od 489 do 979 mil. dolarů ročně. V neposlední řadě má IS příjmy i z krádeže velkých zásob ropy ze skladovacích nádrží, potrubí a čerpacích stanic“* (Tichý 2016).

Počet ropných a plynových polí spolu s prodejem ropy v IS postupně od roku 2014 poměrně výrazně klesal v souvislosti s dobýváním území IS západními spojenci. V roce 2015 ztratil IS rafinérii Bajdži v Iráku a poté již žádnou rafinérii neovládal. Spoléhal se proto na mobilní malé rafinérie, které byly schopné zpracovat cca jeden tisíc litrů ropy denně. Surová ropa a rafinované produkty byly následně organizací přepravovány nepřátelskému režimu B. Assada a okolním státům (Turecku, Jordánsku a Íránu). Ropa z ropného pole Qayara poblíž Mosulu byla pašována do Turecka a podle mnoha odhadů z Turecka dále na západ do Evropy a do USA. Pašeráci byli nezávislí a nebyli součástí IS. Organizace nevytvořila novou síť pašování ropy a zemního plynu, ale pouze využila stávající síť z doby vlády Saddáma Husajna. Strategie Al Kaidy ohledně přístupu k energetickým zdrojům procházela v průběhu let jakýmsi přerodem. Začala odmítnutím útoků na energetickou infrastrukturu a přijetím rozhodnutí o ochraně energetického bohatství muslimských zemí. Tyto země by měly být podle Al Kaidy energeticky a ekonomicky nezávislé na USA. Postupně se strategie přerodily ve výzvu k využívání ropy jako politického nástroje k poškození americké ekonomiky, a nakonec došlo k spojení ropy a džihádu, tj. k útokům na energetický sektor.

„Strategickým zájmem al-Káidy je

(1) nechat „zbankrotovat“ ekonomiku Spojených států a jejich spojenců,

(2) vyhnat zá-padní firmy z energetického průmyslu islámských zemí a

(3) v omezené míře ovládnout energetický sektor daného státu pro vlastní potřeby“ (Tichý – Odinstov 2016: 3).

Strategii Al Kaidy a jejích odnoží, například An Nusry, o níž je pojednáno v kapitole č. 4, zaměřenou na útoky proti energetickým zdrojům dělí oba autoři do čtyř pilířů. V prvním pilíři jsou útoky Al Kaidy vedeny na energetický sektor s cílem narušit trh s energiemi a poškodit průmysl státu, na který je útok veden. Al Kaida se útoky v tomto pilíři snaží docílit přerušování dodávek ropy a zemního plynu do Izraele a západních zemí. Tyto útoky mají poškodit energeticky náročnou ekonomiku zmíněných států a zvýšit cenu ropy například v Saúdské Arábii či v Egyptě. Druhý pilíř se vyznačuje útoky na lodě a tankery s ropou a zemním

plynem v kapalném skupenství (LNG). Tankery proplouvají takzvanými škrtícími body [*choke points*] ⁶. Cílem teroristů je poškodit mezinárodní obchod s energiemi a dopravu. (Tamtéž: 3n).

Ve třetím pilíři organizace provádí útoky na energetický sektor. „*Bere rukojmí s cílem destabilizovat a ekonomicky oslabit nebo potrestat svého nepřítele, získat výkupné či přitáhnout na sebe pozornost, přičemž hlavním motivem bývá snaha poškodit důvěryhodnost konkrétního státu, jenž není schopen zajistit bezpečnost, vyhnat západní firmy z islámských zemí či ovládnout zasaženou zemi (např. v Iráku, Jemenu, Alžírsku, Libyi)*“ (Tamtéž: 4). V posledním čtvrtém pilíři Al Kaida útočí v omezené míře na ropná pole, rafinérie a přepravní infrastrukturu. Cílem je pak ovládnout a využít energetické zdroje pro financování organizace. Tento pilíř se týká zejména aktivit Al Kaidy v Sýrii a v Jemenu (Tamtéž: 4).

Shrnutí aktivit Al Kaidy v porovnání s aktivitami IS lze vyjádřit v několika větách. Al Kaida procházela jakýmsi přerodem v přístupu k energetickým surovinám. Nejprve odmítala útoky na energetické suroviny a apelovala, aby muslimské země neobchodovaly se Západem, zejména s USA. Následně využívala ropu jako politickou zbraň proti USA, a nakonec na energetické zdroje útočila. IS energetické zdroje využíval a aktivně s nimi obchodoval. Likvidovat či poškozovat je začal až když ustupoval před svými nepřáteli.

⁶ Škrtící body se dají charakterizovat jako místa s omezeným průjezdem, která se dají objet buďto velmi obtížně, anebo se nedají objet vůbec. V případě možnosti objetí těchto škrtících bodů by byla cesta časově i finančně mnohem nákladnější. Škrtící body se nacházejí na pevnině i na moři a jsou buď přírodní, nebo uměle vytvořené (Rodrigue 2004: 359). Mezi nejvýznamnější škrtící body patří z hlediska mezinárodního obchodu a dopravy Hormuzský průliv, Malacký průliv a Suezský průplav (The U.S. Energy Information Administration 2014). Hormuzský průliv a Suezský průplav jsou zcela zásadními škrtícími body pro region Blízký východ. Autoři Tichý a Odinstov ještě přidávají ropovod SUMED, který vede přes Egypt ze Středozemního moře do Suezu a průliv Bab al-Mandab mezi Jemenem a Džibutskem (Tichý – Odinstov 2016: 4).

3.6. Důvody držení rukojmí a metody prezentací jejich poprav Al Kaidou, potažmo její odnoží An Nusrá, a IS v Sýrii.

Poprava rukojmí teroristy má velmi výrazný dopad na veřejné mínění, a to zejména ve vyspělých státech, které považovaly bezpečnost svých obyvatel v minulých desetiletích za jakousi samozřejmost. IS již záhy po vyhlášení takzvaného chalífátu v roce 2014 započal s popravami amerických rukojmí. Podle autorů článku *To Pay Ransom or Not to Pay Ransom? An Examination of Western Hostage Policies* o stětí rukojmí slyšelo podle průzkumu devět z deseti Američanů. Od září roku 2001 bylo uneseno piráty, teroristickými a militantními skupinami nejméně 1185 obyvatel z 32 vyspělých zemí Západu (Mellon – Bergen – Sterman 2017).

Politika USA ve vztahu k rukojmím a výkupnému se stále drží zásad nevyjednávat s teroristy, na což některé z rodin obětí reagují dosti negativně. Zdůrazňují, že dodržování těchto zásad vedlo ke smrti jejich blízkých. Zdá se, že tento fakt se odrazil i v počtu obětí z USA. Až 20 % rukojmí ze Západu tvořili Američané a až 50 % všech popravených rukojmí pocházelo právě z USA. Americký postoj v současnosti tvrdí, že výkupné pouze pobízí teroristy k dalším únosům občanů USA a financuje teroristické skupiny. Vyjednávání o výkupném by však mohlo poskytnout dostatek času pro získání informací o únoscích a jejich likvidaci v budoucnu. „*Neexistují žádné jasné důkazy na podporu tvrzení, že Američané jsou terčem méně často kvůli politice zákazu ústupků. Na druhou stranu existují přesvědčivé důkazy, které naznačují, že politika zákazu ústupků vystavuje rukojmí většímu riziku únosu. Výkupné nepochybně poskytlo teroristickým skupinám velké částky peněz, ale pro skupinu jako ISIS je únos obyvatel Západu jen malým zdrojem příjmů. Existují způsoby, jak tyto skupiny zbavit financování, které nestojí americké životy*“ (Tamtéž).

Obecné motivy, výsledky a důsledky braní rukojmí mají dlouhou historii jako metoda s velmi proměnlivou účinností pro zajištění ústupků ze stran vlád, organizací či jednotlivců. Jednu z definic únosů poskytuje článek profesora Davida A. Alexandera a Susan Kleinové: „*Braní rukojmí*“ je laický výraz označující zadržení jednotlivce proti jeho vůli bez zákonné autority a s určitým motivem“

(Alexander – Klein 2010: 176). Tato definice se vztahuje k chápání únosů ve Spojeném království, jež braní rukojmí neuznává za trestný čin. Spojené království včetně Skotska uznává za trestný čin pouze únos. Pro braní rukojmí existuje mnoho motivů. V případě teroristických organizací je většinou jejich hlavním účelem dosažení určitého politického cíle. Poprava rukojmí natočená na video a rozšířená prostřednictvím Al-Džazíry nebo Al Arabii patří k charakteristickým rysům některých těchto incidentů. Braní rukojmí teroristy se může od jiných braní rukojmí lišit. Teroristé si většinou rukojmí pečlivě vybírají a jsou na tyto akce dobře připraveni. Téměř vždy do únosu zapojují teroristé i média (Tamtéž: 177).

Bývalá odnož Al Kaidy v Sýrii Fronta An Nusrá se vyznačovala vysokou mírou sofistikovanosti v oblasti držení rukojmí, jež většinou popravovala (The Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center 2013).

Na začátku srpna roku 2015 unesla organizace An Nusrá pět Američanů speciálně vycvičených pro boj s islámskými teroristy. O týden před tím unesli členové teroristické organizace osm absolventů tohoto výcviku. Unesení členové patřili k takzvané *Divizi 30* a byli uneseni na severu Sýrie na hranicích s Tureckem. An Nusrá následně varovala, že by členové *Divize 30* měli program okamžitě opustit. S přihlédnutím ke zvolené teorii racionální volby se v tomto případě opět promítá racionalita islamistů, kteří chtěli docílit jasného politického cíle, jímž bylo rozpuštění *Divize 30*, která pro An Nusru představovala ohrožení. Několik dní po únosu An Nusrá zaútočila na vedení skupiny *Divize 30*, což vedlo téměř k jejímu kolapsu, jelikož měla *Divize 30* pouze několik desítek bojovníků. V polovině srpna An Nusrá propustila sedm členů *Divize 30*. K propuštění dalších členů došlo nejspíše v důsledku nějaké interní dohody mezi *Divizí 30* a An Nusrou. „*Prohlášení Divize 30 popsalo bojovníky Fronty An Nusrá jako ‚bratry‘ a poděkovalo jim za propuštění slovy: ‚Vážíme si tohoto vznešeného kroku.‘*“ (The Times of Israel 2015).

Fronta An Nusrá je jednou z teroristických organizací, které od roku 2015 působí v syrských guberniích Idleb a Alepo. Tisková konference Amnesty International, která proběhla 5. července 2016, dokumentovala 24 případů únosů ozbrojenými skupinami v Sýrii od roku 2012 do roku 2016, mezi nimiž byla i An

Nusrá. Mezi lety 2014 a 2015 došlo k pěti případům únosů a mučení, do kterých byla zapojena organizace An Nusrá a hnutí Nour al-Dine Zinki. Politický aktivista Ibrahim, jenž byl unesen An Nusrou v dubnu roku 2015 v Aleppu, tvrdil, že byl nepřetržitě mučen tři dny, po které byl zadržován. Domníval se, že byl jakýmsi terčem souvisejícím s pokojnými protesty v roce 2011. Popisoval různé kruté metody mučení a své propuštění kdesi na kraji silnice. Teroristická organizace využívala pro zastrašování i výhružek. Například jeden mediální aktivista jménem Issa po obdržení výhružek od An Nusry přestal na Facebook psát příspěvky, které by ho mohly ohrozit. „*Imad*’, další mediální aktivista, popsal, jak *Džabhat al-Nusra* v lednu 2016 zaútočila na rozhlasovou stanici *Radio Fresh* v severní provincii *Idleb*, unesla dva hlasatele z vysílání a držela je dva dny jen z důvodu přehrávání hudby, kterou považovala *An Nusra* za urážlivou pro islám. [...], *Bassel*’, právník v *Idlebu*, byl v listopadu 2015 unesen ze svého domova v *Ma’rat al-Nu’man* za kritiku *Džabhat al-Nusry*. *Byl jsem rád, že jsem byl osvobozen od nespravedlivé syrské vlády, ale nyní je situace horší. Veřejně jsem kritizoval Džabhat al-Nusru na Facebooku ... Následujícího rána mě síly Džabhat al-Nusra unesly z mého domova. ‘ řekl“ (Amnesty International 2016).*

Bassel byl držen v zajetí 10 dní a musel An Nusře odpřisáhnout, že se vzdá svého povolání. Organizace mu vyhrožovala smrtí.

Organizace unášela i děti a křesťanské kněze z náboženských důvodů (Tamtéž). Spektrum An Nusrou unesených obětí je tedy širší, než by se zdálo. Obecně by se ale dalo říct, že důvodem bylo zejména zastrašit obyvatele, kteří nesouhlasí s aktivitami této teroristické organizace a veřejně proti ní vystupují. Dále jsou přítomny důvody náboženské, neboť skupina usiluje o šíření islámu takzvaně mečem a netoleruje jiná náboženství, jak je popsáno ve fatwách (Munir 2018).

Článek Amnesty International dále informuje o popravách vykonávaných An Nusrou. Zmiňuje popravy žen, jež organizace odsoudila k trestu smrti za cizoložství, protože podle jejího výkladu nemůže být těmto ženám odpuštěno jiným způsobem. Obvinění z homosexuality je organizací trestáno stejným způsobem. Výše zmíněné popravy v zajetí bez řádného rozsudku jsou vážným

porušením mezinárodního práva a řadí se mezi válečné zločiny (Amnesty International 2016).

Jestliže budeme chápat náboženství, v tomto případě islám, za způsob šíření a udržení moci, jsou i výše zmíněné únosy a popravy An Nusrou racionální. Důležitý je společenský kontext v dané lokalitě. Jestliže muslimové podporující An Nusru souhlasí s ukládáním přísných trestů za kritiku radikálního výkladu islámu, homosexualitu a cizoložství a An Nusra tresty vykonává, poté si pragmaticky získává podporu radikálně smýšlejících muslimů. An Nusra využívá k prezentacím poprav, podobně jako IS, také videa. Jako příklad může sloužit video z poloviny května roku 2013, ve kterém organizace popravuje jedenáct zajatých syrských vojáků. Tyto vojáky organizace obvinila z účasti na masakrech prováděných silami prezidenta B. Assada. Všech jedenáct vojáků klečelo se zavázanýma očima před třemi ozbrojenci An Nusry se zakrytou tváří. Terorista v černém oděvu postupně popravil všech jedenáct vojáků výstřelem do týla. Incident se odehrál kdesi ve východní provincii Deir al-Zor, kde organizace také působí. Poprav syrských vojáků proběhlo několik a jejich společným motivem byla ve většině případů pomsta za masakry, kterých se měli tito vojáci údajně účastnit (France 24 2013).

Podobná poprava střelou zezadu do týla byla provedena An Nusrou několik dní před výše zmíněným incidentem. Tři muži sedící na kruhovém objezdu v severní provincii Raqqa byli tímto způsobem popraveni. Jeden z mužů na videu prohlásil, že popravy byly pomstou za vraždy ve městě Banias. Na jednom ze šokujících záběrů se objevil velitel rebelů Abu Sakkar, jenž vyřezával orgány mrtvému vojákovu a přísahal Bohu, že on a jeho rebelové pojí srdce a játra vojáků prezidenta B. Asada (Tamtéž).

IS se také do určité míry spoléhal na příjem z únosů a žádostí o výkupné. I když byl tento příjem podstatně nižší, než příjem z ropy či zemního plynu, viz. předchozí podkapitola. V roce 2014 vybral výkupné ve výši mezi 35 až 45 miliony USD, což je vyšší částka, než vybrala Al Kaida na Arabském poloostrově, ke které můžeme v této době počítat i An Nusru. Al Kaida v zemích Maghrebu vybrala za tento rok také méně než IS. Podle odborníků, například ředitele CIA Johna

Brennana, je boj proti taktice únosů a žádostí o výkupné nesmírně náročný a podněcuje samotnou kriminalitu, terorismus a násilí. EU a OSN odmítly, podobně jako USA a Spojené království platit teroristům výkupné, nicméně některé země tato usnesení porušují. Francie, Belgie, Itálie a Španělsko v zákulisí nadále vyjednávají s teroristy ze zahraničí. Vlády těchto zemí komunikují s únosci prostřednictvím rodin obětí či soukromých dárců. IS mohl vydělat na jednom z rukojmí ze Západu v průměru až 2,7 milionu USD, ale je téměř jisté, že organizace vydělávala na rukojmích více. Podle studie OSN činí ale více než 90 % unesených obětí státní příslušníci stejné země, ze které pocházejí i únosci, ale logicky mají tyto případy tendenci přitahovat méně pozornosti než únosy zahraničních osob zejména z vyspělých zemí. Human Rights Watch uvádí, že většina únosů v Sýrii je zacílena na únosy místních asyrských křesťanů, jezídů a dalších náboženských menšin. Asyrská církev v jednom z případů spolupracovala s místními podnikateli na osvobození skupiny unesených asyrských křesťanů (Homeland Security Committee 2016: 12). IS většinou unášel své oběti přímo na ulici a okamžitě se spojoval s jejich rodinami, aby dohodl výkupné. Od místních obyvatel v Iráku požadoval za rukojmí od 500 do 200 000 USD. Bohužel unesené ženy a děti z náboženských menšinových komunit často nebyly vyměňovány za výkupné, ale byly distribuovány bojovníkům IS, nebo s nimi bylo obchodováno na trhu sexuálních otroků (Tamtéž 13).

Skupina agentů, špiónů, informátorů a únosců IS s názvem [*Intelligence Apparatus*] se zaměřovala na únosy, přičemž některé její části se specializovaly na únos cizinců poblíž hranic se Sýrií. Taktika únosů se osvědčila zejména, protože do současné doby islamistům přináší poměrně malé riziko v poměru k výši zisků, pokud se jim podaří výkupné získat. Takto propracovanou taktiku únosů An Nusra nemá. Únosy, zejména IS, si vyžádaly potřebu konsenzu v této problematice na světové úrovni. V červnu roku 2016 dokonce Bílý dům oznámil, že již nebude stíhat rodiny obětí únosů, které platí teroristům výkupné. Tato změna jaksi obchází rezultat americké zahraniční politiky ve vztahu k vyjednávání s teroristy o výkupném a umožňuje vládě USA prostřednictvím rodin obětí s teroristy o výkupném jednat (Tamtéž: 13n). Jedná se o nepragmatický krok vlády USA ve

vztahu k teroristickým skupinám, avšak pragmatický krok ve smyslu zlepšení PR Bílého domu.

Velmi oblíbenou metodou prezentací poprav rukojmí IS, jež se vybaví asi každému v souvislosti s touto organizací, byla metoda natáčení videí a zejména pak natáčení videí poprav západních novinářů. Brutalita IS měla za cíl šířit strach a různá sdělení, jak je rozvedeno v následující kapitole. (Yarchi 2019: 59). Důvody provádění únosů jsou u obou organizací podobné, nicméně pro IS tvořily únosy pouze malý zdroj příjmu. An Nusra únosy považovala za významný zdroj příjmu, který ji umožňoval dále pokračovat v jejích aktivitách. IS měl únosy mnohem propracovanější a pravděpodobně se dokázal lépe zaměřit na skupiny osob či jednotlivce, od nichž požadoval výkupné.

3.7. Souvislosti a komparace teroristických útoků Al Kaidy a Islámského státu v Sýrii.

Jabhat Fatah al-Sham (Džabhat Fatáh al-Šám), známá spíše pod svým pozdějším názvem Fronta An (Al)-Nusrá, podporovala násilí jako klíčový prvek k dosažení svých cílů namířených proti Západu již od jejího vzniku. Hlavním cílem organizace bylo, jak je zmíněno v samostatné kapitole o An Nusře, svrhnout syrský režim B. Assada a nastolit salafisticky orientovaný islamistický stát pod její vládou. Pro dosažení tohoto cíle byly organizovány An Nusrou právě i teroristické útoky v Sýrii. Násilí a teroristické útoky byly organizovány proti syrské opozici, konkurenčním skupinám a dalším násilným extrémistickým skupinám včetně IS. Násilí prováděné na unesených zajatcích mělo často formu krutých trestů či přímo poprav. Pro militantní aktivity An Nusry využívala a nadále využívá improvizovaná výbušná zařízení, sebevražedné útoky, odstřelovače a útoky ručními a palnými zbraněmi. Organizace své útoky sice zaměřovala na výše zmíněné skupiny či jednotlivce, často ale došlo sekundárně ke smrti civilistů. V mnohých případech jsou původní cíle útoků An Nusry neznámé, avšak v červenci roku 2016 se skupina přihlásila k odpovědnosti za mnohé z nich prostřednictvím svého mediálního centra al-Manara al-Bayda. Z útoků tímto způsobem rozšířila fotky a videa (Australian Government nedatováno b).

Australská vláda dále řadí k nejznámějším útokům organizace v Sýrii, tedy v zemi, kde tito teroristé působí, sebevražedný bombový útok ve vládou velmi střežené oblasti hlavního města Damašku, kde jsou situována hlavní bezpečnostní zařízení a instituce. Útok se odehrál 12. ledna roku 2017 a vyžádal si sedm obětí. O necelý půl rok dříve, tedy 20. července roku 2016 Jabhat Fatah al-Sham popravil čtrnáct zajatých vojáků syrského režimu B. Assada (Tamtéž).

K útoku z ledna roku 2017 došlo ve čtvrti Kafr Sousa a útok provedl pravděpodobně jeden sebevražedný atentátník. Na záběrech z médií byla vidět zničená auta a nasazené bezpečnostní složky státu. Vedle sedmi obětí bylo několik dalších osob vážně zraněno, ale nedošlo k zabití žádného z vysoce postavených ministrů, kteří ve čtvrti žijí. Je tedy otázkou, jestli neměl útok pravděpodobně za cíl rozšířit strach mezi vládními představiteli. Povstalecké skupiny včetně An Nusry působily v této době v periferiích města, protože většinu Damašku kontroloval syrský režim B. Assada. Ačkoliv na konci roku 2016 došlo k příměří mezi B. Assadem a povstaleckými skupinami, jež bylo zprostředkováno mediátory Tureckem a Ruskou federací, došlo k některým výjimkám v podobě teroristických útoků (BBC 2017).

Popravu z července roku 2016, při níž bylo zabito čtrnáct syrských vojáků provedla An Nusrá jako odplatu za postup vlády proti této organizaci sídlící poblíž Damašku. Muži se zavázanýma očima před pokleknutím do řady vedle sebe nejprve řekli svá jména a poté byli popraveni střelou zezadu do týla. Jedná se o typickou popravu prováděnou organizací An Nusrá. Organizace uvedla ve svém prohlášení, že popravy jsou trestem za postup vlády do vesnice Harira v oblasti Wadi Barada. Toto hornaté údolí u Damašku je kontrolované rebely, ale syrská vláda ovládá většinu okolního území. Je to strategická oblast s vodním pramenem zásobujícím Damašek. Ve středu na Hariru zaútočilo syrské letectvo a syrské vládní jednotky (Reuters 2016). Syrští pozorovatelé pro lidská práva dále uvedli, že zhlédli video, na kterém je skupina vojáků zajatých An Nusrou. Tito vojáci byli pravděpodobně oni zajatci, kteří byli o několik dní později popraveni. Jeden ze zajatců na videu An Nusry prosil, aby syrská armáda nevstupovala do vesnice Hariry, jinak zajaté vojáky An Nusra zabije, což se nakonec i stalo (Tamtéž).

Mezi další významné útoky, jež lze s určitostí připsat organizaci An Nusrá, patří útok organizace Hay`at Tahrir al-Sham, dále jen HTS, která v oblasti zastřešovala An Nusru a další spojenecké teroristické organizace zejména pro mediální účely. Tento útok se uskutečnil 5. října 2018 a byl veden proti velitelství syrské ozbrojené opoziční skupiny Nour al-Din Zinki v Kafar Halab v provincii Aleppo v Sýrii. Při útoku byli zabiti čtyři civilisté, kteří protestovali proti přítomnosti HTS, ve městě. HTS podnikla o několik měsíců dříve (1. 3. 2018) rozsáhlou ofenzívu v provinciích Idlib a Aleppo v Sýrii a oznámila, že převzala kontrolu nad několika městy a zabila některé bojovníky Džabhat Tahrír Suriya (koalice syrských ozbrojených opozičních skupin Nour al-Din Zinki a Ahrar al-Sham). Během ofenzivy ostřelovala HTS minomety nejméně jedno město a způsobila tak civilní ztráty. Následně zajala a popravila na náměstí pět bojovníků výše zmíněné organizace. V rámci ofenzivy osvobodila HTS 150 bojovníků IS a poskytla jim zbraně pro boj s Džabhat Tahrír Suriya (Australian Government nedatováno b).

Mezi starší, avšak neméně významné útoky organizace patří například dva sebevražedné bombové útoky v Damašku ze 17. března 2012 namířené proti B. Assadovu režimu. Útokům padlo za oběť 27 lidí a 100 jich bylo zraněno. Významný byl i útok z 5. listopadu téhož roku. V posledním zmíněném útoku se jednalo opět o sebevražedný bombový útok namířený proti B. Assadovu režimu v gubernátu Hama. Během tohoto útoku bylo zabito 50 lidí, což byl do té doby největší počet obětí An Nusry. V průběhu dalších let počet obětí této organizace v jednotlivých útocích ještě narůstal (Center for International Security and Cooperation (CISAC): nedatováno).

Organizace HTS byla založena v roce 2017 a An Nusra do ní byla inkorporována. Od této doby používala HTS nový mediální výstup Ebaa News Agency a začala masivně provozovat účty na Twitteru, Telegramu a dalších sociálních platformách. HTS dále aktualizuje propagandu a vydává prohlášení, ale omezila přímé protizápadní invectivy. Skupina se tak snaží přežít po porážce IS. HTS se momentálně snaží podpořit syrský lid a syrskou opozici v boji proti syrskému režimu B. Asada (Australian Government nedatováno b).

Cílem IS bylo vytvořit salafisticky orientovaný islamistický stát a na rozdíl od Al Kaidy či jiné její odnože se mu to i na krátkou dobu podařilo. Organizace sice již neovládá poměrně rozsáhlé území v Iráku a v Sýrii, přesto zůstává IS jednou z nejvražednějších a nejaktivnějších teroristických organizací světa. V současné době pravidelně útočí na bezpečnostní síly v zemi a na civilisty. IS podporuje a řídí útoky na mezinárodní úrovni, a to i menší útoky s noži, vozidly, výbušninami nebo ručními palnými zbraněmi. Cílem těchto útoků je často maximalizovat ztráty a získat velkou publicitu. Útoky jsou často prováděny na festivalech a náboženských událostech (Australian Government nedatováno a). IS si vybíral cíle teroristických útoků zejména s ohledem na porušování práva šaría nebo útočil proti svým nepřítelům. Útoky byly tedy vedeny na místech jako kostely, noční kluby, hudební podniky či kluby a na symbolických vzpomínkových akcích. Ačkoliv existuje určitá premisa, že nestátní aktér typu teroristické organizace by měl útočit zejména na civilisty, IS útočil i na policii a vojáky v Iráku i v Sýrii. I nadále teroristická organizace podněcuje k páchání násilí vůči muslimům a nemuslimským menšinám v regionu Blízký východ i na celém světě. IS prováděl v Iráku a v Sýrii operace typu bombových útoků, zhárství, sebevražedných bombových útoků, a to i v automobilech. Další útoky prováděli odstřelovači z IS a další bojovníci. Taktika IS by se dala přirovnat k takzvanému *swarmingu*. Snažil se tedy zaútočit pomocí bomb a střelných zbraní a následně uniknout [*hit and run*] (Tamtéž).

Zejména v důsledku situování provincií s kurdskou menšinou na severu a na západě Iráku byly útoky IS prováděny právě tam. Docházelo i na útoky proti šíitské menšině osidlující zejména jih země, byly však méně časté, ale také k nim docházelo. Primárními cíli IS v Iráku jsou tedy bezpečnostní složky státu, šíitští civilisté, politici, vůdcové komunit, kmenů a milic vystupující proti IS. Organizace se útoky na tyto cíle snaží docílit zničení důvěry veřejnosti v bezpečnostní síly země a snaží se také vyvolat rozsáhlou vzpouru proti vládě (Australian Government nedatováno a).

V Sýrii jsou útoky namířeny zejména proti režimu B. Assada a Kurdským syrským demokratickým silám. IS však v Sýrii útočí i na opoziční ozbrojené

skupiny, které považuje za odpadlíky a nevěřící. Příležitostně útočí i na syrské civilisty. Dalo by se říci, že IS bojoval proti všem okolním i vnitřním nepřítelům najednou. Jednalo se o tureckou armádu, turecké, kurdské a šíitské ozbrojence v oblastech severní Sýrie. Bojoval i proti syrským uprchlíkům a kurdským organizacím v Turecku. Dalším nepřítelem byly samozřejmě USA, myšleno zejména vojenské síly USA přítomné v Sýrii, které ohrožovaly a zamezovaly IS v jeho aktivitách (Tamtéž). V tomto případě je ale nutné podotknout, že Al Kaida jako organizace obecně viděla USA jako hlavního nepřítele, a to i když ji do roku 2001 přímo neohrožovaly. Po vyhlášení války proti teroru G. W. Bushem v roce 2001 se situace samozřejmě změnila a Al Kaida se stala hlavním cílem pro vojenské síly USA a Spojeného království. IS bojoval oproti Al Kaidě s nepříteli, kteří představovali přímou hrozbu pro jeho teritorium. IS provedl na Blízkém východě celou řadu útoků, zejména v Egyptě, Jordánsku, Saúdské Arábii a hrozil útoky i Turecku (Tamtéž).

Tato diplomová práce se však zaměřuje na oblast Sýrie, a proto budou rozpracovány útoky IS právě v tomto státě a následně budou komparovány s útoky odnože Al Kaidy v Sýrii – an Nusry. Nejvýznamnější útoky IS v Sýrii podle výzkumu Stanford University začaly 14. září 2013 útokem IS a následným obsazením základny protivzdušné obrany v syrské Hamě. Počet obětí tohoto útoku není dodnes znám. Následovalo dobytí města Mosul v Sýrii dne 10. června 2014, kde byl podobně jako v předchozím případě počet obětí také neznámý. Hraniční přechody Qa'im poblíž řeky Eufrat, Trebil na hranicích Iráku s Jordánskem a Waleed byly také klíčové pro obsazení a následné přesouvání bojovníků IS. V červenci a v srpnu roku 2014 bylo dobyté syrské město Rakka, jenž se stalo hlavním městem teroristické organizace IS po dobu následujících tří let. Poprava amerického zajatce Jamese Foleyho zveřejněná na videu je považována také za teroristický čin. Uskutečnila se v srpnu 2014 a vzbudila velký rozruch na mezinárodní scéně. Ještě v témž měsíci IS popravil 700 členů sunnitského kmene al-Shaitat v provincii Deir al-Zor v Sýrii po bojích, které mezi kmenem a teroristickou organizací započaly o několik měsíců dříve. Výzkum se o dalších významných útocích organizace IS nezmiňuje a zaměřuje se dále na teroristické

útoky IS mimo území Sýrie, například v Iráku, v Libyi, ve Francii, v USA či v Indonésii (Stanford University 2019).

Ze zjištěných informací je zřejmě opodstatněné tvrdit, že organizace IS postupovala velmi racionálně. Je evidentní, že útoky byly promyšlené a konkrétně v Sýrii či v Iráku měly za cíl získat dalšího území a moci. Dalo by se dokonce říci, že IS dosáhl pro sebe svými útoky mnohem lepších výsledků a větších zisků, než jakákoli odnož Al Kaidy kdekoli na světě. Video s popravou Jamese Foleyho zaskočilo celou administrativu Bílého domu. Americký novinář a reportér James Foley byl popraven uříznutím hlavy Mohammedem Emwazim, zvaným džihádista John, zahaleným v černém oděvu s černou kuklou. Jednalo se o odpověď či pomstu IS za americké bombardování bojovníků IS v Iráku. Tento novinář se tak stal prvním občanem USA popraveným teroristickou organizací IS (BBC 2014).

I v případě poprav se jednalo o racionální akt. Je možné se domýšlet, že konkrétně u Jamese Foleyho chtěl IS dosáhnout pozastavení či dokonce přerušení leteckých úderů ze strany USA na bojovníky IS. To se však organizaci nepodařilo a útoky USA a jejich spojenců proti IS se v následujících letech stupňovaly až do samotné porážky organizace v roce 2019. Po komparaci útoků An Nusry a IS se dají stanovit následující tvrzení. Popravy a útoky An Nusry nebyly tolik medializované a aktivity této organizace se mnohem více opíraly o podporu sunnitské vrstvy muslimského obyvatelstva v Sýrii. Zatímco IS se svými útoky snažil dobýt území, spravovat je a zjednat na nich autoritu. Byl tudíž mnohem represivnější vůči místním obyvatelům. An Nusra se o vytvoření nějaké formy islámského státu nepokusila, a tudíž nemusela oproti IS tolik taktizovat.

3.8. Využívání médií oběma organizacemi k propagandě

3.8.1. Videá

Násilí a boj ukazuje podle článku autora Morana Yarchiho z roku 2019 57 % videí IS. Extrémní násilí včetně poprav se v nich objevuje v 19 % případů a prezentace moci a odstrašení ve 20 % případů. Tato videa se poté šíří zejména prostřednictvím sociálních sítí. Je překvapivé, že až dvě třetiny videí neobsahují

náboženská témata či muslimská náboženská sdělení. Náboženská sdělení byla pouze u 5 % z nich. Počet náboženských zpráv narůstal ve videích IS v průběhu léta 2016. Kromě témat poprav, únosů a záběrů pochodujících či válčících ozbrojenců je ve videích věnována pozornost i životu v Islámském státě. Videá prezentující dobrý život [*good life*] pod vládou této teroristické organizace se objevovala zhruba v 8 % případů. Prezentace veřejné správy a způsobů, jakými organizace stát řídí, se objevovala přibližně v 6 % videí. Okolo 63 %, to znamená většina videí, byla cílena na příznivce a členy IS (Yarchi 2019: 59).

V prvních zveřejněných videích byly prezentovány známé popravy způsobem uřezávání hlav, jež měly za cíl vyvolat strach po celém světě. V následující fázi od roku 2015 bylo cílové publikum již různorodější a rozšířilo se o nevěřící, další arabské národy a smíšené publikum. Od léta roku 2016 se IS ve videích opět začal zaměřovat více na své příznivce. Po uznání, kterého se organizaci dostalo spolu s šířením ideologie, strachu a násilí ve videích, se zaměření videí více diverzifikovalo a začalo se soustředit na širší publikum. S úbytkem počtu bojovníků IS nejspíše organizace cítila potřebu posílit své členy a příznivce a zaměřila se ve videích zejména na ně. Více než 60 % videí je zaměřeno na konkrétní událost (bitvu, útok nebo trénink). Informace o IS obsahuje 74 % videí a 98 % z těchto videí zobrazuje symboly či vlajku organizace. Organizace se ve videích prezentuje jako silný, nadřazený a vítězný soupeř, jenž bojuje spravedlivou válku s hříšníky a je oddaný džihádu a péči o své obyvatele. Bojovníci IS jsou prezentováni jako odhodlaní, odvážní a schopní válečníci (Tamtéž: 59).

Nechvalně známá videa, kde teroristé dekapitují své oběti, jsou spojována nejprve s působením IS v Iráku, tehdy tedy ještě pod názvem Al Kaida v Iráku⁷. V té době vedl odnož Al Kaidy již zmíněný Abu Musab al-Zarqawi. Uřezávání hlav zajatců, propagované zejména Zarqawim, se stalo určitou značkou či klíčovým rysem organizace, kterým se lišila od ostatních teroristických organizací po celém světě. Videá této odnože Al Kaidy zobrazovala mučení ohavným

⁷ Al Kaida v Iráku byla aktivní po roce 2003, kdy USA zahájily invazi do Iráku (Britannica 2015).

způsobem, což mělo terorizovat a zastrašovat konkrétní publikum. Organizace tak šířila strach a zasílala vzkazy místnímu i mezinárodnímu publiku. Simone M. Frissová poznamenala, že „*smrtelné zranění vyličené ve videích není prováděno kvůli vraždě samé, nýbrž za účelem dalšího šíření a sledování publikem, jež je daleko širší než to, které je přímým svědkem popravy*“ (Koch 2018: 26).

Cílem této *masakrové strategie*, jak ji nazval Aron Y. Zelin, bylo vyděsit irácké šiity, vyprovokovat je k radikalizaci a poté k páchání podobných zvěrstev proti sunnitům. Záměrem Al Kaidy v Iráku bylo vyvolat násilnou reakci svých nepřátel, jenž by byla potlačena Al Kaidou, což by posílilo její dobrou pověst jako ochránkyně sunnitů. Veřejné projevy násilí tak hrály ve fungování organizace významnou roli (Tamtéž: 26). Brutální metoda uřezávání hlav na videích se, jak je výše zmíněno, objevila u Al Kaidy až s A. M. Zarqawim v prvních letech nového milénia. IS poté tuto metodu převzal a dovedl ji důmyslněji propracovat, zvýšit dosah a míru zastrašení svých nepřátel.

3.8.2. Časopisy Al Kaidy a IS

IS začal vydávat své časopisy v různých jazycích záhy po vyhlášení takzvaného chalífátu. K časopisům publikovaným organizací v angličtině patřil zejména *Dabiq* a *Rumiyah*. Tyto časopisy obsahují obrázky bojovníků IS či nepřátel organizace a informativní grafiku. Mají poměrně velké množství stran. Časopis *Dabiq* vyšel poprvé 5. července 2014 a prokázal význam médií pro celou organizaci. Zpočátku bylo hlavním cílem tohoto časopisu představit sílu a odstrašení IS. V rámci prvních vydání časopisu byla také představena deklarace nově vzniklého chalífátu, jehož vznik měl být událostí s historickým rozměrem vedoucím k úsvitu nové éry. IS se prezentoval v textu jako silná organizace zdůrazňující své vojenské schopnosti a úspěch. *Dabiq* vyzýval muslimy, aby se připojili k IS a bojovali za něj. Časopis měl také za cíl ukázat jakýsi dobrý či kvalitní život pod vlajkou organizace a pokoušel se tak získat nové potenciální podporovatele, kteří by se k IS mohli přidat. Mezi další témata časopisu patřilo násilí, náboženské zprávy a již výše zmíněná projekce síly. V pozdější fázi, konkrétněji od čísla 5–9, jež zaujímal časový horizont od listopadu 2014 do

května 2015, se objevuje jakási směs zpráv. Opět se jedná o náboženské zprávy a projekci moci. Od čísla 10 byla hlavní pozornost věnována islámským náboženským poselstvím a zprávám o násilí a moci. Cílem bylo zvýšit nábor bojovníků a počet podporovatelů. Texty v této fázi obsahovaly přímé výzvy k připojení se k IS. Posílení pocitu ohrožení mezi nepřáteli IS je také jedním ze záměrů sdělení v časopise. Některé články v časopise jsou zaměřeny na roli žen. Ženy jsou vyzývány, aby podporovaly své muže v džihádu. Pokud jsou muži v džihádu pasivní, ženy je mají opustit, jakožto odpadlíky, které nelze přesvědčit, aby jednali podle slov Alláha. *„Další zprávy, většinou hrozby, se zaměřují na nepřátele organizace – odpadlíky uvnitř muslimských národů, západní země (většinou USA), arabské vůdce a státy. Ukazuje se, že prostřednictvím platformy časopisů poskytuje ISIS širší perspektivu své ideologie, zdůrazňuje své světové názory a někdy se zaměřuje na konkrétní události nebo jednotlivce“* (Yarchi 2019: 60).

Pravděpodobně druhým nejznámějším časopisem IS je zmíněný *Rumiyah*, který byl poprvé vydán o několik let později než *Dabiq* v září roku 2016. Hlavním tématem článků časopisu je islámské náboženské poselství. Dokonce i v tématech zaměřených na správu věcí veřejných či násilí se objevuje toto poselství. *„Prostřednictvím těchto náboženských textů organizace učí své příznivce a bojovníky, jak by měli jednat za různých okolností, a ospravedlňuje kroky ISIS. Články se například konkrétně zabývají dobou ramadánu nebo vyprávějí odvážný příběh bojovníka a jeho loajality k Alláhovi, a to vše s cílem kázat následovníkům organizace“* (Yarchi 2019: 61). Mezi další témata, podobně jako v *Dabiqu*, patří násilí. Časopis vyzývá následovníky IS, aby vyšli ze svých domovů a zaútočili na své nepřátele. V jednom z článků je dokonce graficky znázorněno a vysvětleno, jak provést útok bodnou zbraní. Propaganda ukazující vysoký standard služeb, jež stát poskytuje svým občanům, je dosti podobná té v *Dabiqu*. *„Pokud jde o cílové publikum, příběhy se většinou zaměřují na příznivce a bojovníky, ale některé zprávy jsou zaměřeny i na nevěřící. Kritizují jejich činy a slibují pomstu. Články z větší části představují širší pohled na realitu organizace a nezaměřují se na konkrétní události. Existují situace, kdy článek prostřednictvím konkrétního*

příběhu o bojovníkovi nebo události představuje širší pohled na ISIS a jeho cíle.“ (Yarchi 2019: 61).

Ke známým časopisům Al Kaidy na Arabském poloostrově patří online časopis *Inspire*, který je záměrně vydáván v angličtině pro publikum, jež neovládá arabštinu. V dubnu 2013 byly v Bostonu odpáleny dvě bomby, které usmrtily tři civilisty a tři sta jich zranily. Policie musela na jeden den uzavřít město a okolní oblasti, což způsobilo výrazné ekonomické ztráty. Jeden ze dvou bratrů, kteří provedli teroristický čin, byl usmrcen při přestřelce a druhý byl těžce zraněn a zajat. Vyšetřovatelům odhalil, že se bratři naučili vyrábět bomby z tlakového hrnce [*pressure cooker bombs*] podle návodu z časopisu *Inspire*. Tento časopis je jedním z mnoha způsobů, jak se Al Kaida dostává ke svému publiku na internetu. Existuje již velké množství islamistických teroristických organizací, které se časopisem nechaly inspirovat právě například k výrobě bomb, jež poté využily při svých útocích. Tento časopis podle informací čtou všechny odnože Al Kaidy a s ní spřízněné organizace (Lemieux a kol. 2014: 1n).

Al Kaida se od určité doby začala soustředit na nábor jednotlivců v západních zemích, kteří by mohli provádět individuální džihád, jak ostatně dokládá výše zmíněný příklad z Bostonu z roku 2013. Časopis *Inspire* se soustřeďoval zejména na nábor nových členů, podobně jako IS, nicméně účel náboru byl odlišný. Nábor Al Kaidy se do značné míry soustředil na nábor jednotlivců, kteří prováděli teroristické útoky, a to i bez výcviku, nicméně nábor IS se zaměřoval i na rozšíření řad bojovníků, kteří by bojovali jakožto ozbrojenci v řadách chalífátu proti nepřátelům přímo ohrožujícím teritorium takzvaného chalífátu. Některé tyto bojovníky pak IS vycvičil na sebevražedné atentátníky. Podobně jako *Dabiq* či *Rumiyah*, i *Inspire* využíval prostředků západní populární kultury, aby maximalizoval motivaci čtenářů páchat násilí (Sivek 2013: 1). Článek doktorky Sivek popisuje také konkrétní případy rozsudků a odnětí svobody za pouhé vlastnictví tohoto časopisu v digitální podobě. Časopis *Inspire* je volně dostupný na internetu a téměř kdokoliv si jej může stáhnout. Byl vytvořen za účelem radikalizace minoritních muslimských skupin na Západě a jejich motivování k provádění teroristických útoků, které mají často destruktivní účinky

(Tamtéž: 1n). Po zhodnocení a komparaci časopisů Al Kaidy a IS je evidentní, že IS se zaměřoval na více témat a svou propagandu měl propracovanější než Al Kaida, která se v časopisu *Inspire* soustředila pouze na nábor nových členů a způsoby provádění teroristických útoků. Časopisy IS *Dabiq* a *Rumiyah* se věnovaly náboru, prezentaci bojovníků, byly vydávány v různých jazycích, zobrazovaly hojnost potravin a produktů na územích okupovaných organizací a celkově byly propracovanější.

3.8.3. Twitter, Facebook, Instagram a další sociální média

IS jako žádná jiná teroristická organizace před ní začala využívat v hojné míře *Twitter*, *Facebook*, *Instagram*, *Tumblr* a *Ask.fm* k vysílání zpráv, inspirování příznivců a k rekrutování nových bojovníků. Především *Twitter* se ukázal jako vhodné médium pro šíření násilných propagandistických videí. Videá byla využita, jak je již popsáno v podkapitole 3.8.1., k šíření náboženské ideologie, k úsilí o budování státu a k navazování kontaktů s potenciálními rekruty. Již ke konci roku 2014 IS šířil svou propagandu prostřednictvím přinejmenším 46 000 účtů na *Twitteru*. Jistá skupina hyperaktivních uživatelů [*hyperactive users*] s vysokým objemem *tweetů*⁸ pomáhala IS umisťovat jeho příspěvky a *hashtagy* do nejvyšších příček ve vyhledávání. IS také výrazně těžil z malých buněk influencerů či šířitelů [*disseminators*] (Bodine-Baron – Helmus – Magnuson – Winkelman 2016: 1).

Dostupnost *tweetů* širší veřejnosti otevírá cestu různým příznivcům extrémismu a vědci tak mohou studovat i dopad extrémistických zpráv. *Twitter* odhaluje jak příznivce IS, tak i jeho odpůrce a dokáže tedy rozšířit postoje a názory různých důležitých aktérů (Tamtéž 2n).

Facebook, *Twitter* a další mobilní aplikace poskytovaly IS širokou škálu fór, na kterých organizace oslovovala mladé věkové skupiny, jež jsou obecně náchylnější k používání násilí. IS šířil svou značku prostřednictvím sociálních sítí poměrně efektivně. Obdobně jako na *Twitteru*, i na *Facebooku* se prezentoval jako odvážný aktér. Zveřejňoval videa a fotografie z poprav, aby zapůsobil na

⁸ Tweet je sdílený příspěvek na sociální síti Twitter (pozn. autora).

publikum, jež ho na *Facebooku* sledovalo. Verze bojovnosti prezentovaná IS se podobala hollywoodským filmům plným násilí a války mezi dobrem a zlem. „Podobně jsou plakáty ukazující zvěrstva Západu zobrazeny na sociálních sítích, aby vytvořily vnímání ‚světa jako nemorálního a rozděleného‘. Představují ISIS jako jedinou morální sílu bojující proti nemorálnostem a zvěrstvům statečně. Prostřednictvím své mediální strategie se organizace vykreslila jako vykonavatel změny, skutečný stoupenec víry, zastávce sociální spravedlnosti a mstitel jím pociťovaného utrpení ostatních“ (Khawaja – Khan 2016: 112).

O aktivitě IS na *Instagramu* nebylo do konce války s touto teroristickou organizací mnoho zpráv. Toto zjištění je skutečně podivné, protože aplikaci *Instagram* využívá oproti *Facebooku* či *Twitteru* zejména mladá generace, která je podle výše citovaného článku z roku 2016 nejnáchylnější k uvěření extrémistickým propagandám. Do roku 2020 přičestovalo do IS přibližně 45 000 bojovníků, kteří za takzvaný chalífát byli ochotni bojovat a žít v něm. Maximum nově příchozích bojovníků bylo zaznamenáno mezi lety 2014 a 2016 a korespondovalo s vyvrcholením vlády IS v Sýrii a Iráku. Počet bojovníků poté postupně klesal až do roku 2019, kdy byla organizace poražena. „Přesto ISIS stále pokračuje v náboru online a naléhá na své příznivce, aby se pomstili za zničení chalífátu a podnikli útoky ve svých domovských zemích, zatímco čekají a pracují na obnovení chalífátu“ (Speckhard – Ellenberg 2020).

Problematikou šíření extrémismu na sociálních sítích se podrobně zabývá *Mezinárodní centrum pro studium násilného extrémismu (ICSVE)* [*The International Center for the Study of Violent Extremism*]. ICSVE vytvořilo v průběhu několika minulých let program, který na 194 videoklipech zobrazuje některé bývalé členy IS a Al Šabábu odsuzující obě organizace. V Evropě je IS stále ještě do značné míry populární a dokáže přimět část mladých lidí k domácím útokům. ICSVE proti IS v Evropě také vede kampaň a sleduje, jaké platformy jsou využívány evropskou mládeží a IS. ICSVE zjistilo, že v EU i v USA využívání *Instagramu* předstihuje využívání *Facebooku* u obyvatel mladších třiceti čtyř let. *Facebook* a *Youtube* jsou oproti tomu platformy stále hojně využívané mladou generací na Blízkém východě a v jiných částech světa. Popularita *Twitteru* klesla

zejména na Blízkém východě poté, co IS uskutečňoval online nábor prostřednictvím této platformy. Již v roce 2017 se *Instagram* v EU stal po *Facebooku* a *Google* + třetí nejpoužívanější platformou sociálních médií (Tamtéž).

Identifikace osob podporujících džihádistickou ideologii a skupiny na *Instagramu* není příliš složitá. Postačí vyhledávání islámských výrazů a jmen spojovaných s IS typu chalífa, tawheed, dawlah či awlaki a objeví se mnoho *hashtagů* a příspěvků zveřejněných uživateli se soukromými účty. U většiny příspěvků se vysloveně nejedná o obhajobu militantního džihádistického násilí, ale spíše o propagandu konzervativních názorů, ke kterým patří požadavek na přísné zakrytí žen nikábem. „*I když tyto názory nemusí být nutně extremistické, lze mezi nimi najít příznivce ISIS, kteří ve svých příbězích nebo na sekundárních soukromých účtech zveřejnili násilnější a extrémnější myšlenky, díky nimž bylo jasné, že sympatizují s ISIS*“ (Speckhard – Ellenberg 2020).

Během stejného časového období uznala organizace An Nusrá a Al Kaida v *Maghrebu*⁹ důležitost sociálních sítí a založily si účty na *Twitteru*. *Twitter* se posléze v důsledku zjevného předhánění v šíření propagandy Al Kaidy a jejích odnoží s IS snažil o narušení džihádistických účtů, ale organizace se přizpůsobovaly a přesouvaly se na soukromé blogy. „*Konkurence mezi IS a Džabhat al-Nusrou ve skutečnosti stimulovala inovace v teroristické komunikaci ve stále nepřátelštějším prostředí v důsledku potřeby skupin získat převahu nad svými oponenty*“ (Weimann 2018).

Al Kaida se v posledním desetiletí domnívala, že jí různá média na internetu brání v šíření její ideologie mezi muslimskými masami. Jednalo se o určitou výzvu, kterou organizace přijala, aby srovnala krok s technologickou vyspělostí Západu. Příznivci Al Kaidy s potřebnými technologickými dovednostmi dokázali v tomto ohledu organizaci pomoci a manifestovali se

⁹ *Maghreb* je oblast zahrnující severozápadní část Afriky. Patří do ní státy jako Libye, Tunisko, Alžírsko, Maroko, Západní Sahara a Mauritánie (pozn. autora).

v přijetí termínu *mediální džihád* [*al-džihád al-i 'lami*], jenž byl pro příznivce, kteří ho prováděli, *mediální mudžahedíny*, srovnatelný s účastí v boji (Tamtéž).

An Nusrá a IS si přibližně ve stejné době uvědomily, že nemohou ignorovat sociální sítě, kde jejich oponenti bojují proti nim. V roce 2013 byl tedy vytvořen účet An Nusry na *Twitteru* a v průběhu roku na něm organizace zveřejnila řadu mediálních prohlášení. Účet spravovala a kontrolovala mediální společnost *Manara al-Bayda*, která také kontrolovala příspěvky příznivců An Nusry. Aby organizace předešla nechtěným příspěvkům, požádala své členy a podporovatele, aby používali ve svých příspěvcích *hashtag* Jabhat al-Nusra nebo *al-Manara al-Bayda' Media*. Oficiální účty organizace byly na třech hlavních fórech džihádistů Shumukh al-Islam Network, Ansar al-Mujahidin Network a al-Fida Islamic Network, která podporoval ještě účet Jabhat al-Nusry na *Twitteru* (Weimann 2018).

Aktivita organizací Al Kaida a její odnože An Nusrá v Sýrii na sociálních sítích byly ve srovnání s aktivitami IS obdobné. Nepatrným rozdílem je, že An Nusrá se zaměřovala více na prezentování své dobré pověsti u místních obyvatel a zdůrazňovala výhody pro obyvatele, kteří organizaci podporují. IS prezentoval více svou sílu, popravu a džihád. Po prostudování této problematiky by se dalo říci, že vzhledem k větší teritorialitě a zdrojům organizace IS, investoval IS i více do své propagace na sociálních sítích. Ta byla pravidelnější a měla větší dosah než propagace An Nusry.

3.9. Souhrn komparačních kritérií Al Kaidy a IS

V této podkapitole jsou přehledně shrnuta komparační kritéria organizací Al Kaida a IS z podkapitol v kapitole 3. Pro zpřehlednění je využita tabulka s názvem *Komparační kritéria*. Sloupce znázorňují jednotlivá komparační kritéria a řádky znázorňují obě organizace Al Kaida a IS, u nichž byla komparace provedena. Výsledky tabulky jsou rozličné a nelze z nich tedy jednoduše vyvodit nějaký závěr. Body, v nichž lze spatřovat odlišnosti obou organizací, se dají považovat z hlediska Millovy metody rozdílu za závislé proměnné (Y) a shodné body za nezávislé proměnné (A, B, C) viz tabulka č. 1. Tyto body budou znázorněny ve druhé tabulce s názvem *Milova metoda rozdílu*, přičemž nezávislé proměnné (A, B, C) jsou označeny hodnotou „shoda“ a závislé proměnné (Y) hodnotou „rozdíl“. Po vytvoření této druhé tabulky lze jednoznačně říci, že shodné body jsou pouze čtyři z patnácti sledovaných kritérií. Shodná či srovnatelná u obou organizací je tedy schopnost radikalizovat obyvatelstvo. Shodné jsou též cíle teroristických útoků, medializace a aktivity na sociálních sítích. Ostatní sledované body jsou rozdílné.

Tabulka č. 3: Komparační kritéria (Zdroj dat: autor).

Komparační kritéria	Al Kaida	IS
globální míra hrozby	větší	menší
schopnost radikalizovat místní obyvatelstvo	stejná	stejná
hlavní cíle	rozdílné	rozdílné
přístup k šiitům	rozdílný	rozdílný
cíle teroristických útoků	stejně	stejně
strategie pro dosažení politických cílů	méně propracovaná	propracovanější
míra podpory obyvatel	méně výrazná	výraznější
tekutá teritorialita	úspěch	neúspěch
financování	méně diverzifikované	diverzifikovanější
využívání energetických zdrojů	využívá méně	využíval více
provádění únosů	méně propracované	propracovanější
medializace útoků	srovnatelná	srovnatelná
videa	méně propracovaná	propracovanější
časopisy	méně témat	více témat
aktivity na sociálních sítích	srovnatelné	srovnatelné

Tabulka č. 4: Millova metoda rozdílů (Zdroj dat: autor).

Milova metoda rozdílů	Al Kaida	IS
míra hrozby	rozdíl	rozdíl
schopnost radikalizovat místní obyvatelstvo	shoda	shoda
hlavní cíle	rozdíl	rozdíl
přístup k šíitům	rozdíl	rozdíl
cíle teroristických útoků	shoda	shoda
strategie pro dosažení politických cílů	rozdíl	rozdíl
míra podpory obyvatel	rozdíl	rozdíl
tekutá teritorialita	rozdíl	rozdíl
financování	rozdíl	rozdíl
využívání energetických zdrojů	rozdíl	rozdíl
provádění únosů	rozdíl	rozdíl
medializace útoků	shoda	shoda
videa	rozdíl	rozdíl
časopisy	rozdíl	rozdíl
aktivity na sociálních sítích	shoda	shoda

Prvním komparačním kritériem je míra hrozby, kterou obě organizace představují pro západní spojence. Podle Bymana (2015) představovala Al Kaida a její odnože pro USA mnohem větší hrozbu než IS, který působil především lokálně na Blízkém východě, kde ohrožoval stabilitu a zájmy USA.

Druhým kritériem je schopnost radikalizovat místní obyvatelstvo. Tato schopnost obou organizací je víceméně srovnatelná, ale Al Kaida má ve světě mnohem hlubší kořeny než IS. Jedná se tedy o nezávisle proměnnou hodnotu, jenž představuje shodný bod.

Třetím komparačním kritériem jsou hlavní cíle Al Kaidy a IS. Al Kaida se především zaměřila na svržení zkorumpovaných a „odpadlických režimů“ na Blízkém východě a za hlavního nepřítele považuje USA. Organizace věří, že svými útoky docílí ukončení podpory „odpadlických režimů“ na Blízkém východě a stažení všech jednotek USA z regionu. Dalším hlavním nepřítelem Al Kaidy v regionu je pochopitelně Izrael. IS, jak je již výše zmíněno, považoval za hlavní nepřítele nejen USA, ale především nepřátelské režimy uvnitř států, které okupoval. Za zmínku stojí například syrský autoritářský režim B. Asada. V tomto bodě se však IS shodoval s An Nusrou jakožto odnoží Al Kaidy v Sýrii, jež také považuje režim B. Asada za hlavní hrozbu. V tomto konkrétním případě je tedy nutné odlišit komparaci IS a Al Kaidy a komparaci IS a An Nusry. Dalšími nepřáteli IS byly okolní a nepřátelské státy jako Turecko, Izrael, Ruská federace, Libanon, Saúdská Arábie a další. Nepřítele organizaci IS tedy vytvářela snaha o získání suverenity takzvaného Islámského státu.

Přístup k šíitským muslimům se také výrazně liší. Al Kaida je považuje za odpadlíky, ale jejich zabíjení vidí jako příliš extrémní, za plýtvání zdroji a za škodlivé pro budoucnost širšího džihádistického projektu. IS přímo vybízí k jejich zabíjení a považuje je za blízké nepřátele [*near enemies*].

Obě organizace využívají teroristických útoků k dosažení svých politických cílů. V tomto případě je možné spatřovat opět nezávisle proměnnou neboli shodný bod v aktivitě obou organizací.

Strategie IS pro dosažení politických cílů byla propracovanější než strategie Al Kaidy. Jak je výše zmíněno, kombinovala prostředky konvenční války, teroristické útoky, gerilový boj a popravy zejména zahraničních rukojmí. Jednotky IS se rychle přizpůsobily častému bombardování a rozdělily se do méně početných skupin, které se mohly v případě potřeby skrýt v poušti a znovu rychle zaútočit.

Míra podpory od obyvatel se výrazně změnila v roce 2014. V roce vyhlášení IS došlo k výrazné podpoře organizace ze strany mladých muslimů a nových konvertitů k islámu. Pouze za rok 2015 zaznamenal IS nárůst 30 000 zahraničních bojovníků a osm a půl milionu podporovatelů v deseti zemích s muslimskou většinou a na palestinských územích. Až dvacet čtyři a půl milionu

lidí v těchto zemích s IS sympatizovalo a pohlíželi na organizaci alespoň trochu pozitivně. Al Kaida měla poměrně výraznou tichou podporu obyvatel ze čtrnácti muslimských států, ale IS zaznamenal za krátkou dobu své existence mnohem masivnější personální podporu. Dalo by se tedy říci, že podpora IS byla celkově výraznější než podpora Al Kaidy.

V práci byla rovněž zkoumána takzvaná tekutá teritorialita. Tekutá teritorialita představuje strategie násilných nestátních aktérů v oblastech se sníženou schopností státu kontrolovat své území. Toto dynamické ovládnutí prostoru často provádí Al Kaida a její odnože. Al Kaida a její odnože nereflektují politickou mapu světa. IS v tekuté teritorialitě neuspěl, jelikož byl v roce 2019 poražen a v současné době je rozdroben do menších buněk v Sýrii.

Z hlediska financování byla Al Kaida štědře financovaná teroristická skupina. Byla financována různými bohatými jednotlivci, jejími vlastními kriminálními aktivitami, obchodem a zakáty z některých mešit. Vzhledem ke skutečnosti, že je organizace dnes rozdělena do několika buněk, je celkový odhad jejích nákladů a příjmů velmi obtížný. IS měl diverzifikovanější systém zdrojů příjmů a celkový objem příjmů byl u organizace větší a nespoléhal se tolik na dary od bohatých jedinců, na příjem z mešit a kriminální činnost.

Využívání energetických zdrojů Al Kaidou prošlo jakýmsi přerodem. Organizace nejprve odmítala útoky na energetické suroviny a apelovala, aby muslimské země neobchodovaly se Západem, zejména s USA. Následně využívala ropu jako politickou zbraň proti USA, a nakonec na energetické zdroje útočila. IS energetické zdroje využíval a aktivně s nimi obchodoval. Likvidovat či poškozovat je začal na jím okupovaném území, až když ustupoval před svými nepřáteli. Byly však zaznamenány i útoky IS na energetický sektor, ale jednalo se jen o případy, kdy chtěl způsobit Západu ztráty. IS s těmito zdroji obchodoval a prodával je například Turecku.

Provádění únosů je také jedním z komparačních kritérií, ale dalo by se zařadit i do kritéria kriminální činnosti. Důvody pro provádění únosů jsou u obou organizací podobné, nicméně pro IS tvořily únosy pouze malý zdroj příjmu. Al Kaida i An Nusrá ale únosy považovaly za významný zdroj příjmu. IS měl únosy

mnohem propracovanější a pravděpodobně se dokázal lépe zaměřit na skupiny osob či jednotlivce, od nichž požadoval výkupné.

Medializace útoků An Nusry v Sýrii nebyla srovnatelná s medializací útoků IS. Nicméně medializace útoků Al Kaidy s medializací útoků IS srovnatelná byla. Aktivity An Nusry se mnohem více opíraly o podporu sunnitské vrstvy muslimského obyvatelstva v Sýrii. IS se svými útoky snažil dobýt území, spravovat je a zjednat na nich autoritu. Byl tudíž mnohem represivnější vůči místním obyvatelům. An Nusra se o vytvoření nějaké formy islámského státu nepokusila, a tudíž nemusela oproti IS tolik taktizovat.

Posledním komparovaným kritériem v práci jsou média a jejich využívání oběma teroristickými organizacemi k jejich propagaci. Tato kapitola byla rozdělena do několika podkapitol, jež budou komparovány zvlášť.

První podkapitola pojednává o videích a zobrazování metody uřezávání hlav. S touto metodou zastrašování nepřátel přišel v historii Al Kaidy poprvé A. M. Zarqawi na počátku nového milénia. IS tuto metodu poté převzal a důkladněji ji propracoval a prezentoval, aby ji vidělo větší množství nepřátel. Videá a tato metoda se dají považovat za shodné nezávisle proměnné.

Časopisům organizací se věnuje podkapitola následující. IS se ve svých časopisech zaměřoval mnohem více než Al Kaida na svou propagandu, na nábor, prezentaci bojovníků, zobrazování hojnosti potravin a produktů v IS. Tyto časopisy byly vydávány v různých jazycích. Jeho časopisy byly tedy velmi propracované a nabízely širokou škálu témat. Al Kaida se ve svém časopise *Inspire* soustředila zpravidla pouze na nábor nových členů a způsoby provádění teroristických útoků.

Závěrečné podkapitola o využívání sociálních sítí oběma organizacemi dospěla k poznatku, že aktivity obou organizací na těchto platformách jsou srovnatelné. Ve využívání sociálních sítí se vyskytuje pouze malý rozdíl, odnož Al Kaidy An Nusra se zaměřovala více na prezentování své dobré pověsti u místních obyvatel a zdůrazňovala výhody pro obyvatele, kteří organizaci podporují. IS a Al Kaida samotná prezentovaly na sociálních sítích více svou sílu, popravu a džihád.

3.10. Boj mezi bývalou odnoží Al Kaidy působící v Sýrii, Frontou An Nusrá a IS

Bývalá odnož organizace Al Kaida působící v Sýrii – Jabhat an-Nusra li-Ahli aš-Šām – vznikla v lednu roku 2012 jako reakce na demonstrace započaté v březnu roku 2011 v rámci takzvaného arabského jara. V práci je tato odnož podrobněji rozebrána z důvodu jejích aktivit jakožto odnože Al Kaidy působící právě v Sýrii, na kterou je tato práce teritoriálně zaměřena. Zmíněné demonstrace související s arabským jarem vedly k ozbrojenému konfliktu a k syrské revoluci. Fronta An Nusrá přisahala v roce svého vzniku věrnost Al Kaidě a stala se tak její odnoží působící v Sýrii (Australian Government nedatováno b).

Zejména z tohoto důvodu a z důvodu komparace útoků prováděných v Sýrii, o čemž pojednává následující kapitola, je Frontě An Nusrá v práci věnována pozornost. V průběhu roku 2016 se Fronta An Nusrá přejmenovala na Jabhat Fatah al-Šām v souvislosti se zveřejněním videa jejího vůdce Abu Muhammada al-Julaniho [Džuláního], v němž vůdce Fronty An Nusrá oznámil odtržení organizace od Al Kaidy. Domníval se, že její propojení s Al Kaidou dává zahraničním armádám záminku k útokům na Syřany, zejména pak na syrské povstalce, kteří usilovali o svržení režimu syrského prezidenta B. Assada. A. M. Joulani tvrdil, že organizace Jabhat Fatah al-Šām již nebude mít spojení s žádnou jinou organizací. Al Kaida k odtržení dala souhlas, protože chtěla, aby si Fronta An Nusrá v Sýrii udržela jednotu. Americká diplomacie ale oznámila, že bojovníci organizace An Nusrá zůstávají i nadále cílem pro americké a ruské letouny, a to i přestože Al Kaida s Nusrou přerušila vazby. Mluvčí Department of State USA ¹⁰ John Kirby řekl, že USA vyhodnotí situaci až podle činů, cílů a ideologie organizace Jabhat Fatah al-Šām. Mezi strategické cíle organizace patří především zničení režimu B. Asada a transformování společnosti v Sýrii ze sekulárně nacionalistické na teokratickou. Jedním z hlavních budoucích cílů organizace byla snaha vytvořit islámský emirát, čehož chtěla dosáhnout spojenectvím se syrskými

¹⁰ US Department of State je srovnatelná instituce jako Ministerstvo zahraničních věcí ČR.

opozičními skupinami. S vytvořením emirátu by se pochopitelně pojilo i vytvoření armády na jeho ochranu. Působení proti vlivu USA v Sýrii, stanovení podmínek pro expanzi do Libanonu a vyřešení rozkolu s IS patřilo k posledním důležitým cílům organizace (Roggio – Weiss 2015).

Budeme-li komparovat cíle Al Kaidy, An Nusry a IS, dospějeme k několika závěrům. Jeden z cílů Al Kaidy je, jak je popsáno výše, svrhnout zkorumpované a „odpadlické“ režimy na Blízkém východě a jejich nahrazení „pravými“ islámskými vládami. An Nusrá měla v tomto smyslu stejný cíl jako Al Kaida, ale zaměřovala se pouze na území Sýrie a na svržení sekulárního režimu prezidenta B. Asada. Jeho režim by se jistě z pohledu Al Kaidy i An Nusry dal považovat za zkorumpovaný a odpadlický. Al Kaida považuje od 90. let 20. století za hlavního nepřítele USA a jejich aktivity na Blízkém východě považuje za zdroj problémů v regionu. Al Kaida věří, že útoky na USA nakonec docílí ukončení podpory „odpadlických“ státních režimů ze strany USA a stažení všech jednotek USA z Blízkého východu. An Nusra se snaží působit proti vlivu USA, ale opět jen v Sýrii. Snaží se o transformaci syrské společnosti ze sekulárního nacionalismu na islámskou teokracii. Příprava na vybudování islámského emirátu či chalífátu v Sýrii je také v souladu s cíli Al Kaidy. Je tedy logické, když uvážíme, kolik společných cílů mají obě organizace, že se An Nusrá stala jakousi prodlouženou rukou Al Kaidy v Sýrii. Džihádistická literatura uznávaná An Nusrou vychází zejména ze spisů a myšlenek Abu Musaba al-Suriho, který napsal *Globální výzvu k islámskému odporu* [*The Global Call for Islamic Resistance*], kde je teoretizována „třetí generace džihádistů“. Dílo *Poznátky k džihádistickým zkušenostem v Sýrii* [*Remarks on the Jihadist Experience in Syria*] popisuje předchozí zkušenosti džihádistů v Sýrii. Dílo *Sunité tváří v tvář alávitům, křižákům a Židům* [*Ahl al-Sunna in Syria in the Face of Nusayris, Crusaders, and Jews*] identifikuje nepřátele džihádistického projektu v Sýrii a řadí k nim křižáky, alávity, šiity a drúzy. Například šiity An Nusrá neměla problém zabíjet, a dokonce proti nim organizovala některé útoky, viz masakr v Hatle v roce 2013, kde bylo zabito mezi třiceti a šedesáti šiitských vesničanů (Tets 2013).

V tomto ohledu se An Nusra s Al Kaidou rozchází, protože Al Kaida považuje zabíjení šiitů za příliš extrémní, za plýtvání zdroji a za ohrožení širšího džihádistického projektu. U obou těchto organizací zůstalo ve věci budování nějaké verze islámského chalífátu pouze u slov. Jedině IS se odvážil realizovat islámský chalífát na území Sýrie a Iráku. Průsečíky cílů IS a An Nusry je možné hledat například ve zničení „odpadlického“ sekulárního režimu B. Asada v Sýrii. IS vadil ještě například irácký režim Hajdara Abádího. Pojem, jenž se v této souvislosti používá je [*near enemy*] neboli blízký nepřítel. Jedná se o nepřítele, který přímo sousedí nebo sdílí jedno teritorium. Blízcí nepřátelé byly primárními cíli An Nusry a IS, avšak Al Kaida se soustředila a soustředí na takzvané [*far enemies*], neboli vzdálené nepřátele. To znamená, že i kdyby například USA měly své jednotky v muslimské zemi, kde Al Kaida přímo nepůsobí, přesto by USA byly primárním cílem Al Kaidy.

Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce bylo komparovat obě organizace s využitím Millovy metody rozdílu a teorie racionální volby. Zmíněné výzkumné prvky byly aplikovány na jednotlivá odvětví činnosti obou organizací, ze kterých byl v praktické části diplomové práce vytvořen závěr. Hlavní výzkumná otázka byla: Jaké jsou odlišnosti v okolnostech vzniku Al Kaidy a IS a rozdíly v působení obou organizací? Otázka byla v práci dopodrobna zpracována a v závěru budou odpovědi na ní pouze stručně shrnuty. Odpovědí na první část otázky je, že IS byl před rokem 2014 odnoží Al Kaidy v Iráku a po různých peripetiích se A. B. Bagdádí s IS emancipoval od Al Kaidy a vytvořil takzvaný chalífát. Začal tak Al Kaidě a jejím odnožím konkurovat a stal se jejich nepřítelem. Odpovědí na druhou část otázky je, že rozdíly v působení obou organizací jsou velké. IS využíval oproti Al Kaidě mnohem více energetické suroviny a média. Domněnku, že útoky obou organizací by mohly mít stejný cíl, kterým je zavraždit by byla nepřesná. Cíle útoků IS byly rozličnější než Al Kaidy. Snažil se jimi dobývat území Sýrie a Iráku, ale zároveň zavražďovat Západ od podnikání vojenských akcí proti němu. V některých případech šlo také o pomstu za nějakou vojenskou operaci USA a jejich spojenců. Al Kaida se svými útoky snažila pomstít za různé vojenské akce USA nebo se snažila vytlačit USA z muslimských zemí na Blízkém východě a v Africe.

Pro komplexní komparaci Al Kaidy, potažmo její odnože působící v Sýrii Fronty An Nusrá, s IS byla vybrána teorie racionální volby. Tato teorie se ukázala být velmi dobře aplikovatelnou teorií na nestátní aktéry typu teroristických organizací. Jak je již výše v práci popsáno, teorie racionální volby předpokládá, že teroristé nebo alespoň vůdci teroristických organizací jednají racionálně. Předpokládá, že vůdcové teroristických skupin přesně vědí, jakých politických cílů chtějí dosáhnout a jaké mají dostupné prostředky. Podle teorie racionální volby teroristé počítají s možnými riziky svých činů a podle nich se rozhodují, jestli útok provedou či nikoliv. Na první pohled by se mohlo zdát, že všichni teroristé jednají

například čistě na základě náboženských idejí a jsou schopni provádět iracionální sebevražedné či jiné typy útoků jen na základě svého přesvědčení. Tato práce však na základě použití teorie racionální volby poskytuje důkaz, že tomu tak není. Za každým aktem násilí typu terorismu je nutno hledat cíl dané skupiny.

V případě IS tímto cílem bylo vytvoření takzvaného chalífátu, strukturou připomínajícího teokratický stát. Tento takzvaný chalífát byl řízen centrálním vedením a jedním vůdcem A. B. Bagdádím. Al Kaida sice také chtěla vytvořit jakýsi islámský stát, ale nikdy se k tomuto kroku neodhodlala nebo lépe řečeno nedokázala využít příležitostí, které se jí naskytly. Fakt, že byla po 11. září pronásledována a likvidována USA a jejich spojenci také nepřispěl k tomu, aby se o vytvoření islámského státu pokusila. Obě sunnitské teroristické organizace mají mnoho společného, avšak přesto se v některých ohledech liší. Zejména pro určení společných jmenovatelů a odlišností obou organizací bylo využito metody rozdílu. Tato metoda zavádí pojmy jako nezávisle proměnné a závisle proměnné, viz kapitola 1.3. *Metoda rozdílu*. Za nezávisle proměnné se dají dosadit společné prvky obou organizací, kterých je více. Závisle proměnných prvků je méně a představují rozdíly mezi oběma organizacemi. Klíčovým příkladem závisle proměnného prvku je, že Al Kaida má mnohem hlubší kořeny po celém světě než IS a působí ve světě mnohem déle. IS představoval až do své porážky větší hrozbu v Levantě, kde dobyl značná území Sýrie a Iráku. Způsob a využívání energetických zdrojů je dalším příkladem závisle proměnné, neboť IS využíval energetické zdroje mnohem efektivněji než Al Kaida a Al Kaida za celou dobu její existence prošla řadou změn ve smyslu k přístupu k energetickým zdrojům na Blízkém východě. S tím souvisí i způsoby financování organizací. Al Kaida se mnohem více spoléhala na financování od jednotlivců, zisky z únosů a jiné kriminální činnosti. IS vedle kriminální činnosti využíval právě zejména obchodu s energetickými surovinami ropou a zemním plynem. Dalším rozdílem je využívání médií, jenž IS v porovnání s Al Kaidou mnohem lépe propracoval. Jako nezávisle proměnné prvky, tedy společné prvky obou organizací, patří například druhy kriminálních činností, které obě organizace provádějí a také společní nepřátelé. Mezi společné nepřátele obou organizací patří zejména USA a jejich

spojenci a některé další státy jako Rusko, Turecko, syrský režim B. Asada a Izrael. Nepatrný rozdíl je pouze v tom, jaké ohrožení pociťují obě teroristické organizace od jednotlivých aktérů. Al Kaida považuje například USA za hlavní hrozbu a nepřítele, An Nusrá považuje za hlavního nepřítele syrský režim B. Asada a IS považoval za hlavní a bezprostřední hrozbu pro svou existenci státy, jež na něj přímo útočily.

IS vzešel z Al Kaidy a následně se od ní v roce 2014 emancipoval. Společným nepřítelem obou organizací byly i nadále USA a jejich spojenci, ale IS řešil zejména problém zachování své teritoriality. Měl proto mnohem více nepřátel, ke kterým patřily mimo USA a jejich spojenců také státy jako Rusko, Turecko, Izrael, Libanon, syrský režim B. Asada, Saúdská Arábie a další. Zmíněná An Nusrá, jakožto odnož Al Kaidy v Sýrii, se stala také nepřítelem IS, a to zejména z obav, že by její konkurent IS získal velkou moc. Al Kaida fungovala a nadále funguje již od doby rozmachu IS v podobě buněk a nemusela tudíž řešit problém uhájení své teritoriality. IS v době svého vrcholu byl oproti Al Kaidě mnohem sofistikovanější v oblasti svého financování. Jako zdroje příjmů využíval rozličných metod, například výběr daní a cel. Zejména pak využíval přírodních zdrojů v Sýrii a Iráku. Al Kaida se spoléhala zejména na bohaté podporovatele a příjmy z nelegální trestné činnosti.

Studium teroristických organizací je pro bezpečnost západních států v současné době klíčové. Důvodem je velmi obtížný boj proti nestátním aktérům typu teroristických organizací. Mnohem obtížnějším úkolem však může být celkové zničení těchto organizací. Porážka teroristické organizace a její vytlačení do periferií států ještě zdaleka nemusí znamenat definitivní konec jejich aktivit a nebezpečí z nich plynoucího. Příkladem budiž v současné době organizace Taliban v Afghánistánu. Vhodný námět pro další možnost výzkumu by byla analýza kompletně zničených teroristických organizací, které se již nikdy neobjevily. Pouze takový postup vůči teroristickým organizacím je dle mého subjektivního názoru jediným a konečným řešením tohoto globálního problému. Další možností pro vědeckou práci by mohla být analýza Al Kaidy po pádu IS.

Bylo by zajímavé zjistit, jestli a do jaké míry vyplnila organizace a její odnože mocenské vákuum po porážce IS v Levantě.

Seznam použité literatury a pramenů

Al Jazeera (2020). *Italy seizes 'ISIL-made drugs from Syria' worth \$1bn* (<https://www.aljazeera.com/news/2020/7/1/italy-seizes-isil-made-drugs-from-syria-worth-1bn>, 6. 2. 2020).

Alexander, D. A. – Klein, S. (2010). Hostage-taking: motives, resolution, coping and effects. *Advances in Psychiatric Treatment* 16 (3), s. 176–183.

Amnesty International (2016). *Syria: Abductions, torture and summary killings at the hands of armed groups* (<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/07/syria-abductions-torture-and-summary-killings-at-the-hands-of-armed-groups/>, 18. 2. 2021).

Arendtová, H. (1995). *O násilí* (Praha: Oikoymenh).

Australian Government (nedatováno a). *Islamic State* (<https://www.nationalsecurity.gov.au/Listedterroristorganisations/Pages/IslamicState.aspx>. 29. 1. 2021).

Australian Government (nedatováno b). *Jabhat Fatah al-Sham* (<https://www.nationalsecurity.gov.au/Listedterroristorganisations/Pages/Jabhat-Fatah-al-Sham.aspx>. 29.1.2021).

Bates, C. (2017). My life as a hostage of al-Qaeda. *BBC*. 1. 11. 2017. (https://www.bbc.co.uk/news/resources/idt-sh/my_life_as_a_hostage_of_al_qaeda, 18. 12. 2020).

BBC (2014). *Foley beheading video shocks the world, Obama says* (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-28867627>. 2.3. 2021).

BBC (2015). *Is Saudi Arabia to blame for Islamic State?* (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-35101612>. 5. 2. 2021).

BBC (2017). *Syria conflict: Seven dead in Damascus bombing* (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-38603624>. 1. 3. 2021).

Bílková V. (2010). Mezinárodní právo a terorismus. Definovat nedefinovatelné. *Trestněprávní revue* 2010 (1), s. 11–17.

Bodine-Baron E. – Helmus, T. C. – Magnuson, M. – Winkelman, Z. (2016). Examining ISIS Support and Opposition Networks on Twitter. *RAND Corporation*. Nedatováno (https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1328.html, 26. 2. 2021), s. 1–61.

Brisard, J. Ch. – Martinez, D. (2014). Islamic State: The Economy-Based Terrorist Funding. *Thomson Reuters Accelus*. Nedatováno (http://cat-int.org/wp-content/uploads/2016/06/White-Paper-IS-Funding_Final.pdf. 9. 2. 2021), s. 2–11.

Britannica (2015). *Al-Qaeda in Iraq* (<https://www.britannica.com/topic/al-Qaeda>, 24. 2. 2021).

Bush G. W. Presidential Library and Museum (2001). *Global War on Terror* (<http://www.georgewbushlibrary.smu.edu/en/Topics/GWOT>, 28.11.2020).

Buzan B. – Wilde, J. de – Weaver, O (2005). *Bezpečnost. Nový rámec pro analýzu*. (Brno: Centrum strategických studií).

Byman, D. L. (2015). *Comparing Al Qaeda and ISIS: Different goals, different targets*. Brookings. 29. 5. 2015 (<https://www.brookings.edu/testimonies/comparing-al-qaeda-and-isis-different-goals-different-targets/>, 17. 4. 2020).

Caldararo, N. (2016). Al-Qaeda, ISIS, Boko Haram and Forms of Rebellion in the 21st Century in the Vacuum of Ottoman and Soviet “Collapse”. *Journal of Socialomics* 5 (2), s. 1–8.

Canfield, R. L. (2006). Risk of Litigation. *International Journal of Middle East Studies* 38 (2), s. 345–347.

Center for International Security and Cooperation (CISAC) (Nedatováno). *Hay'at Tahrir al-Sham* (https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/hayat-tahrir-al-sham#text_block_12864, 1. 3. 2021).

Clarke, C. P. (2017). ISIS Is So Desperate It's Turning to the Drug Trade. *Rand Corporation*. 25. 7. 2017. (<https://www.rand.org/blog/2017/07/isis-is-so-desperate-its-turning-to-the-drug-trade.html>, 5. 2. 2021).

Clingendael Institute (2007). *Al-Qaeda* (<https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep05450.5.pdf?refreqid=excelsior%3Afc2805b8ddbc28f5a9f9b4f6dca7063>, 12. 4. 2020).

Copinger-Symes, T.R. (2003). Is Osama Bin Laden's 'Fatwa urging Jihad against Americans' dated 23 February 1998 justified by Islamic law? *Defence Studies* 3 (1), s. 44–65.

De la Roche R. S. (2004). Toward a Scientific Theory of Terrorism. *Sociological Theory* 22 (1), s. 1–4.

Di Giovanni, J. – McGrath Goodman, L. – Sharkov, D. (2014). The Money Behind the Terror. *Newsweek Global* 163 (19), s. 26–41.

Do, Q-T. – Shapiro, J. N. a kol. (2017). How Much Oil is the Islamic State Producing? Evidence from Remote Sensing. *World Bank Group*. (<http://documents1.worldbank.org/curated/en/239611509455488520/pdf/WPS8231.pdf>, 9. 2. 2021).

Doboš B. (2020). Tekutá teritorialita a hnutí al-Šabáb. *Mezinárodní vztahy / Czech Journal of International Relations* 55 (3), s. 31–49.

Drulák, P. (2008). *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích* (Praha: Portál).

Druláková, P. – Drulák, P. (2011). *Tvorba a analýza zahraniční politiky* (Praha: Vysoká škola ekonomická).

European Commission (2019). *Terrorism* (https://ec.europa.eu/home-affairs/e-library/glossary/terrorism_en, 15. 12. 2020).

FBI (nedatováno). *Terrorism* (<https://www.fbi.gov/investigate/terrorism>, 15. 12. 2020).

France 24 (2013). *'Rebels' execute Syrian soldiers in shock new video* (<https://www.france24.com/en/20130516-video-al-nusra-rebel-executing-syria-soldiers>, 20. 2. 2021).

Gerleman, D. J. – Stevens, J. E. – Hildreth, S. A. (2001). Operation Enduring Freedom: Foreign Pledges of Military & Intelligence Support. *CRS*. 17. 10. 2001 (<https://www.globalsecurity.org/military/library/report/crs/RL31152.pdf>, 4. 3. 2021).

Goldstein, J. (2005). *International relations* (Beijing: Peking University Press).

Gómez, J. M. (2010). A Financial Profile of the Terrorism of Al-Qaeda and its Affiliates. *Perspectives on Terrorism* 4 (4), s. 3–27.

History.com (2009). *Soviet Union invades Afghanistan* (<https://www.history.com/this-day-in-history/soviet-tanks-roll-into-afghanistan>, 16. 2. 2021).

Homeland Security Committee (2016). *Cash to Chaos: Dismantling ISIS' Financial Infrastructure House: Homeland Security Committee Majority Staff Report* (<https://www.hsdl.org/?view&did=796005>, 19. 2. 2021).

House of Commons (2006). *Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005* (https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/228837/1087.pdf, 24. 1. 2020).

Chapman, G. (2017). Islamic State and Al-Nusra: Exploring Determinants of Chemical Weapons Usage Patterns. *Perspectives on Terrorism* 11 (6), s. 112–121.

Chulov, M. (2018). My son, Osama: the al-Qaida leader's mother speaks for the first time. *The Guardian*. 3. 8. 2018 (<https://www.theguardian.com/world/2018/aug/03/osama-bin-laden-mother-speaks-out-family-interview>, 6. 2. 2021).

Intelwire (2004). *DCI Report: The Rise of UBL and Al-Qa'ida And the Intelligence Community Response* (<http://intelwire.egoplex.com/CIA-911-Binder1.pdf>, 5. 3. 2021).

John, R – Siebert, J. U. – Winterfeldt, D. (2016). Identifying and Structuring the Objectives of the Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL) and Its Followers. *Decision Analysis* 13 (1), s. 26–50.

Johnston, P. (2014). Countering ISIL's Financing. *RAND Corporation*. 13. 11. 2014 (https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/CT400/CT419/RAND_CT419.pdf, 5. 4. 2020), s. 1–8.

Jost P. M. – Sandhu, H. S. (2006). The hawala alternative remittance system and its role in money laundering. *Interpol*. 21. 6. 2006 (<https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/hawala.pdf>, 4. 2. 2021).

Kaválek, T. (2014). Running the Islamic State Part 1: Financing. *Security outlines*. 25. 12. 2014 (<http://www.securityoutlines.cz/running-the-islamic-state-part-1-financing/>, 10. 2. 2021).

Keating, F. (2014). Iraq Slave Markets Sell Women for \$10 to Attract Isis Recruits. *International Business Times*. 5. 10. 2014 (<https://www.ibtimes.co.uk/iraq-slave-markets-sell-women-10-attract-isis-recruits-1468506>, 10. 2. 2021).

Khawaja, A. S. – Khan, A. H. (2016). Media Strategy of ISIS. *Strategic Studies* 36 (2), s. 104–121.

Koch, A. (2018). Jihadi Beheading Videos and their Non-Jihadi Echoes. *Perspectives on Terrorism* 12 (3), s. 24–34.

Kouba, K. (2008). *Využití Millových metod ve srovnávací politologii: Metodologické předpoklady a problémy* (Olomouc: Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci).

Lemieux, A. F. – Brachman, J. M. – Levitt, J. – Wood, J. (2014). *Inspire Magazine: A Critical Analysis of its Significance and Potential Impact Through the Lens of the Information, Motivation, and Behavioral Skills Model* (Georgia: Georgia State University).

Lupovici, A. (2010). The Emerging Fourth Wave of Deterrence Theory—Toward a New Research Agenda. *International Studies Quarterly* 54 (3), s. 705–732.

Magdy W. – Darwish K. – Weber I. (2015). #FailedRevolutions: Using Twitter to Study the Antecedents of ISIS Support. *Cornell University*. 9. 3. 2015 (<https://arxiv.org/abs/1503.02401>, 4. 2. 2021).

Mareš M. (2005). *Terorismus v ČR* (Brno: Centrum strategických studií).

McFate, J. L. (2015). The ISIS Defense in Iraq and Syria. *Institute for the Study of War*.

Nedatováno (<http://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISIS%20Defense%20in%20Iraq%20and%20Syria%20--%20Standard.pdf>, 25. 1. 2020), s. 7–46.

Mellon, Ch. – Bergen, P. – Sterman, D. (2017). To Pay Ransom or Not to Pay Ransom? An Examination of Western Hostage Policies. *New America*. 8. 1. 2017 (<https://www.newamerica.org/international-security/policy-papers/pay-ransom-or-not/>, 17. 2. 2021).

Merriam-Webster (nedatováno). *mujahideen* (<https://www.merriam-webster.com/dictionary/mujahideen>, 16. 2. 2021).

Mill, J. S. (1930). *A System Of Logic, Ratiocinative And Inductive, Being A Connected View Of The Principles Of Evidence, And The Methods Of Scientific Investigation* (Cambridge: Cambridge University Press).

Moghadam, A. (2008/2009). Motives for Martyrdom: Al-Qaida, Salafi Jihad, and the Spread of Suicide Attacks. *International Security* 33 (3), s. 46–78.

Munir, H. (2018). Did Islam Spread by the Sword? A Critical Look at Forced Conversions. *YAQEEEN Institute*. 12. 5. 2018. (<https://yaqeeninstitute.org/hassam-munir/did-islam-spread-by-the-sword-a-critical-look-at-forced-conversions>, 19. 2. 2021).

MVČR (2009). *Definice pojmu terorismus* (<https://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx>, 28. 11. 2020).

Ogunrotifa, A. B. (2012). Research on Terrorism: An Overview of Theoretical Perspectives. *Asian Journal Of Research In Social Science & Humanities* 2 (9), s. 11–27.

Oxford Islamic Studies Online 2021. *Fatwa*. (<http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t125/e646>, 29. 3. 2021).

Pape, A. R. (2003). The Strategic Logic of Suicide Terrorism. *The American Political Science Review* 97 (3), s. 343–361.

Picker, L. (2016). Where Are ISIS's Foreign Fighters Coming From? *NBER National Bureau of Economic Research*. (<https://www.nber.org/digest/jun16/where-are-isis-foreign-fighters-coming>. 31. 3. 2021).

Plisková, K. (2016). *Propaganda džihádu. Časopisy Al-Káidy, Islámského státu a Tálibánu v angličtině* (Brno: Munipress a Barrister & Principal).

Rodrigue, J. - P. (2004). Straits, Passages and Chokepoints A Maritime Geostrategy of Petroleum Distribution. *Cahiers de Géographie de Québec* 48 (135), s. 1–17.

Roggio B. – Weiss C. (2015). Over 100 jihadist training camps identified in Iraq and Syria. *FDD's LONG WAR JOURNAL*. 21. 6. 2015 (<https://www.longwarjournal.org/archives/2015/06/over-100-jihadist-training-camps-identified-in-iraq-and-syria.php>, 29.1.2021).

Roháriková, R. (2017). Rozkol Al Káidy a Islámského státu. *CBAP*. 22. 1. 2017 (<http://www.cbap.cz/archiv/3368>, 16. 4. 2020).

Rose-Greenland, F. (2016). How much money has ISIS made selling antiquities? More than enough to fund its attacks. *The Washington Post*. 3. 6. 2016 (<https://www.washingtonpost.com/posteverything/wp/2016/06/03/how-much-money-has-isis-made-selling-antiquities-more-than-enough-to-fund-its-attacks/>, 11. 2. 2016).

Roth J. – Greenburg D. – Wille S. (2004). Monograph on Terrorist financing. *National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*. 2004. (http://www.911commission.gov/staff_statements/911_TerrFin_Monograph.pdf, 18. 12. 2020), s. 2–152.

Ruters (2016). *Nusra Front executes captive pro-Syrian government soldiers: video* (<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-nusra-idUSKCN1002MY>, 1. 3. 2021).

Shumate, B. (2005). New Rules for a New War: The Applicability of the Geneva Conventions to Al-Qaeda and Taliban Detainees Captured in Afghanistan. *New York International Law Review* 18 (2), s. 1–79.

Schmid A. (2004). Terrorism - The Definitional Problem. *Case Western Reserve Journal of International Law* 36 (2), s. 375–419.

Schmid, A. P. (2017). Public Opinion Survey Data to Measure Sympathy and Support for Islamist Terrorism: A Look at Muslim Opinions on Al Qaeda and IS. *Terrorism and Counter-Terrorism Studies* 8 (2), s. 1–34.

Singer, P. W. (2015). Terror On Twitter. *Popular Science*. 11. 12. 2015 (<http://www.popsci.com/terror-on-twitter-how-isis-is-taking-war-to-social-media>, 3. 4. 2016).

Sivek, S. C. (2013). Packaging Inspiration: Al Qaeda's Digital Magazine Inspire in the Self-Radicalization Process. *International Journal of Communication* 7 (2013), s. 1-24.

Smith, J. M. (2011). BIG BOOM: Robert Pape Remakes Terrorism Studies. *World Affairs* 173 (5), s. 97–100.

Speckhard, A. – Ellenberg, H. (2020). ISIS and the Militant Jihad on Instagram. *Homeland Security Today*. 21. 7. 2020 (<https://www.hstoday.us/subject-matter-areas/cybersecurity/isis-and-the-militant-jihad-on-instagram/>, 28. 2. 2021).

Stanford University (2019). *Mapping Militant Organizations: The Islamic State* (<https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/islamic-state>, 2. 3. 2021).

Terrill, W. A. (2017). Antiquities Destruction and Illicit Sales As Sources of ISIS Funding and Propaganda. *Jstor.org*. 1. 4. 2017 (<http://www.jstor.com/stable/resrep11436>, 11.2.2021).

The Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center (2013). *The Al-Nusra Front (Jabhat Al-Nusra) Is an Al-Qaeda Salafist-Jihadi Network, Prominent In The Rebel Organizations In Syria* (<https://www.terrorism-info.org.il/en/20573/>, 18. 2. 2021).

The Times of Israel (2015). *Al-Nusra Front frees 7 US-backed rebels in Syria* (<https://www.timesofisrael.com/al-nusra-front-frees-7-us-backed-rebels-in-syria/>, 18. 2. 2021).

The U.S. Energy Information Administration (2014). *World oil transit checkpoints critical to global energy security* (<https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=18991>, 13. 2. 2021).

The Washington Post (2001). *Text: President Bush Addresses the Nation* (https://www.washingtonpost.com/wp-srv/nation/specials/attacked/transcripts/bushaddress_092001.html, 26.3.2021).

Tichý, L. – Odinstov, N. (2016). Energetika jako nástroj teroristických organizací v oblasti MENA, dopady pro EU a ČR. *Ústav mezinárodních vztahů (iir)*. 11/2016 (https://www.dokumenty-iir.cz/PolicyPapers/2016/pp_Tichy_Odintsov_2016.pdf, 12. 2. 2021), s. 2–11.

Tichý, L. (2016). Energetika jako nástroj teroristické strategie Islámského státu. *Natoaktual.cz*. 21. 11. 2016 (https://www.natoaktual.cz/analyzy-a-komentare/energetika-jako-nastroj-teroristicke-strategie-islamskeho-statu.A161121_154204_na_analyzy_m02, 12. 2. 2021).

Tichý, L. (2016). Teroristické útoky Islámského státu na energetický sektor Iráku, Sýrie, Egypta a Libye jako hrozba pro energetickou bezpečnost EU? In: Eichler, J. a kol.: *Evropská bezpečnost 25 let po skončení studené války* (Praha: VŠE Oeconomica).

Tichý, L. (2017). Legitimizace Islámského státu v Iráku a Sýrii a jeho budoucí vývoj. *Natoaktual.cz*. 3. 4. 2017 (https://www.natoaktual.cz/analyzy-a-komentare/legitimizace-islamskeho-statu-v-iraku-a-syrii-a-jeho-budouci-vyvoj.A170403_100144_na_analyzy_m02, 4.3.2021).

Tichý, L. a kol. (2017). *Terorismus a energetika na Blízkém východě a v severní Africe, dopady pro EU a ČR* (Praha: ÚMV).

U.S. Department of State (nedatováno). *Foreign Terrorist Organizations* (<https://www.state.gov/foreign-terrorist-organizations/>, 28. 11. 2020).

Van Tets, F. (2013). Syria: 60 Shia Muslims massacred in rebel 'cleansing' of Hatla. *Independent*. 13. 6. 2013 (<https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/syria-60-shia-muslims-massacred-rebel-cleansing-hatla-8656301.html>, 29.1.2021).

Vreja, L. O. (2005). Narcoterrorism in Southeastern Europe. *Connections* 4 (1), s. 91–102.

Walt, V. (2018). Iraq's Prime Minister on the Unfinished Business Left By 15 Years of War. *Time*. 8. 3. 2018 (<https://time.com/5187599/iraqi-prime-minister-peace/>, 26.1.2021).

Warde, I. (2009). *Cena strachu. Finanční boj s terorismem* (Praha: Nakladatelství DEUS).

Weimann, G. J. (2018). Competition and Innovation in a Hostile Environment: How Jabhat Al-Nusra and Islamic State Moved to Twitter in 2013–2014. *Taylor & Francis online*. 5. 11. 2018 (<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1057610X.2018.1513692?scroll=top&needAccess=true>, 28. 3. 2021).

Abstrakt

This thesis represents a complex comparison of Al-Qaeda and its affiliate An-Nusra Front with ISIS. It considers resources, the use of media and social networks, the execution of hostages, and common historical and ideological bases. The theory of rational choice is best suited for the analysis because it is applicable to non-state actors, such as Al-Qaeda and ISIS. This theory assumes that terrorists or at least the leaders of terrorist organizations act rationally. They wish to achieve specific political goals and consider the resources that are available to them. The results of the study prove that both above-mentioned terrorist organizations act rationally and that they both have political targets.

The method of difference, described in chapter 1.3, applies when comparing various points that two or more organizations have or do not have in common. It presumes that there are fewer differences than there are commonalities.

Al-Qaeda and ISIS have much in common. In fact, ISIS fell under Al-Qaeda command until 2014, when Abu Bakr al-Baghdadi broke with Al-Qaeda. Both terrorist organizations are Sunni, and they have many common enemies. ISIS struggled to defend its territory in Syria and Iraq, while Al-Qaeda never had its own territory, even though the organization's aims included the establishment of an Islamic state. Al-Qaeda, however, never attempted to establish one.

The study of terrorist organizations is one of the main security issues facing Western states. A major concern is the difficulty in confronting non-state actors, such as terrorist organizations, the total destruction of which can be daunting. The defeat of a terrorist organization and its expulsion into nearby states does not necessarily mean the end of its activities, as the Taliban in Afghanistan demonstrates.